TIGHT BINDING BOOK

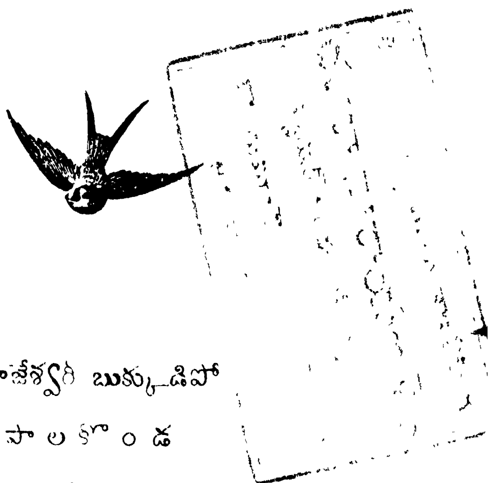
brown book

పండుగకట్నము.

కృతికర్త:

భోగరాజు నారాయణమూర్తిగారు

విజయనగర సంస్థానాస్థానకవి.

రాజేశ్వరి బుక్కుడిపో

పాలకొండ

విశాఖపట్నంజిల్లా.

 [వెల 1—0—0

1927

రెండవకూర్పు
1000 ప్రతులు.

సరస్వతీస్తవము.

అహరహమస్మదీయహృదయాంచిత కాంచనపీఠిపై శుభా
వహమగు త్వన్నిజాకృతిని భద్రముగా నెలకొల్పి, భక్తిమై
బహుళగతుల న్నుతింతు నెడఁబాయక సద్గరుణించి, భారతీ
తుహినకరాననా ! యెటులఁదోఁచెడిదో నవకావ్యకల్పనన్

శ్రీసీతారామాంజనేయ ప్రెస్
రాజమండ్రి.

పండుగ కట్నము

శ్రీగలయత్తవారు తొలిఁ జెప్పినరీతిని గట్నమీయమిన్
జేగురుమోముతో నలిగి చివ్వున నేగెను క్రొత్తయల్లుఁడో
నాగనిజారుణప్రభలనంతముగా దిశలన్ వెలుంగఁ దా
నేగె దివాకరుండు జగమెల్లఁ దమంబున దుస్తమమ్ముగాన్

శా. శ్రీకృష్ణుండువరింపఁజేసితిని నాచెల్లిన్ వివాహంబునన్
లోకుల్ మూఢమువోవుఁగానని కనీలో నెట్టి సంబంధముల్
చేకూర్పంగలరోకుమా తెఁలకువీక్షింతుంగదాయంచు, నా
రాకాచంద్రుఁడు మింటనిల్చెఁగను గర్వస్ఫూర్తి దీపింపఁగాన్

ఉ. కానుకనొస్నయల్లునిమొగమ్ముగతిన్ గలువల్ హసింప; నే
కానుకలేనియల్లుని మొగమ్ముగతిన్ ముకుళించెఁ బద్మముల్
జొనదినైజ మొక్కనిలయమ్మునఁ బుట్టి సమానధర్మముల్
పూనియు నిట్లగౌరవమువొందుసాధువు సాటివారిలోన్.

క. ధనికుల చుట్టరికము ని
ర్ధనికునకుఁ బరాభవప్రదమ్మని చంద్రిన్
గనినంతనె యుడుగణములు
క్షణమాత్రములోనఁ దొలఁగి చనె నెచ్చటికో॥

ఉ॥ ఇచ్చెదరున్న వార లటులీయఁగఁజాలరు లేనివారలే
మిచ్చుటకేనియుఁ దగియు నీయరులోభులటంచు నెల్లెడ
జొచ్చి, వివాహలగ్నములఁ జూచుచు నగ్గిసయల్లునల్కఁ
య్యచ్చపుమందగంధవహుడంతయుఁ బాపెనుదానెమాయ్య

మ॥ సరసీజారిచకోర దంపతులకుత్సాహమ్ము గల్గించి దు
శ్చరుఁడై పాపముచక్రదంపతులకుఁ సంతాపముంగూర్చె;
క్కరికిఁ మోదముఖేదమింకొకరికిఁ గల్గఁ బ్రయత్నించుటః
సిరితోఁ బుట్టినవానినైజగుణముల్ సిద్ధాంత మెందేనియు

మ. వరుసఁ మేల్ కరదీపికాశతములన్ భాసిల్లు పెండ్లిండ్ల పం
దిరులన్ వెన్నెలఁజొన్పిచంద్రుఁడు మరెంతేన్ భగల్గించె;
క్షరుణన్ బేదకుమానిద్రవ్యయుతునిన్ గట్నాల మన్నించుటః
సిరితోఁ బుట్టిన వాని నైజగుణముల్ సిద్ధాంత మెందేనియు

మ. మరియుం బెక్కు గతుల్ పరిమోదమును నాత్మంగోల
[నారాతిరిఁ

బరహంపూరుసనొక్క యింటనొకడాబాల్యనిగూర్చుండిన
దరియూభార్యయులోభియూపతియునుద్వాహ ప్రసంగమ్ము
వరుసఁ వాదములాడఁజొచ్చిరి యభిప్రాయంబు భేదించుట

ఉ. క్రిందటిమాఘమాసమున కేమనసీతకుఁ బెండ్లియాడు ద
ప్పెందలవంపుగల్గునది పెద్దదియౌనెడ; దానియీడు వా
రెందరొ కాపురంబునకు నేగుటచూచితి, మీరు నేనునుఁ

దొందరచెందకున్నయెడ నూయియొ గోయియొచూచు
[కోవలెఁ.

చ. కడచినకార్తికంబునకెగా పదమూడవయేఁడువచ్చె నీ
గడియకుఁ బెండ్లిమాటకలగాసయినన్ స్మరియింపరైరి; మీ
గడుసుఁదనంబు పోల్చుకొనఁగాఁదగుజాణనుగానుగాని యా
బుడుతనుగూర్చి యేమితలపోసిరొ చెప్పుఁడు! ప్రాణనాయకా!

ఉ. పక్కననవ్విపోయిరఁట బంధువులందరుఁ బెండ్లియందు సు
బ్బక్కకుమార్తెపందివలెఁ బల్లకినెక్కుచునుండ; నందరున్
ముక్కునవ్రేలుపెట్టుకుని ముట్టులు మొట్టరె? మీరు నేనునున్
లోకువయౌదుమిట్లయినలోకులు కాకులు మీరెఱుంగరే?॥

చ. మఱియొకసంగతిన్ వినుఁడు! మా పెదమామయగారిచిన్నకూ
తురుగతియేమిమైనది? యెదుర్కొనువేళకుఁ దోటలోన నం
దఱుఁగని పెండ్లికూతురు విధమ్మురజస్వల యట్లులున్న దం
చరిగిరె కాదె భోజనము త్రైనను జేయక తక్షణమ్మునన్.

సీ. మధుపర్కమునుగట్టి మగనిచాటున నట్టె
సక్కుచుఁ బల్లకి నెక్కునపుడు
తలుపులకడ ముద్దుగొలుక వచ్చియు రాని
పలుకులఁ బతిపేరు పలుకునపుడు
చుట్టుమూగినయట్టి చుట్టాలు ముచ్చటన్
గనుచుండ మగఁడెత్తుకొనిన యపుడు
పతిచెంతఁ గూర్చుండి సతులు పాటలుపాడ
నతనితోఁ బూబంతులాడు నపుడు

ఏడెనిమిదేండ్ల బిడ్డయౌనేని మిగుల
శోభగానుండునేకాని చూచుటకును;
కట్టుతప్పి పెండిలియీడుగడచి గేడె
పడ్డవలెనున్న బిడ్డ శోభస్కరంబె?"

ఉ. ఇన్నిటికేమి నాకు నయిదేడులు వచ్చెనో లేదొకాని మా
నాన్న వివాహయత్నములొనర్చుచుఁ బెండిలియీడుదప్పెనా
చిన్నకుమార్తెకంచుఁ గడుఁజింతిలుచుండుట నాకుజ్ఞాపకం
బున్నది; ముద్దుముచ్చటయునుండు నెయంతకునీడుమించినన్

ఉ. జ్ఞానమువచ్చి సీతచెలికత్తియలందరుఁ బెండ్లియాడఁగాఁ
దానటులుండిపోవుట కెదర్కొ కృశియించుచు నెన్నిమార్లొ నా
తోననెఁ నాన్నగారికెఁకఁ దోచకపోయిన నీవెచెప్ప వ
మ్మా!ననుఁగూర్చి'యంచు; నవ్వునట్లనినందునదోషమున్న దే

ఉ. అక్కట! పెండ్లిలేదనెడునట్టి విచారముచేతనే కడుఁ
జిక్కియొకప్పుడుఁ గడుపునిండభుజింపక నిద్రపోక యీ
ఫక్కిని లేనిజబ్బు బలవంతముగాఁగొనితెచ్చుకొన్న దీ
చిక్కుతొలంగి పెండ్లియయి సేమముగాంచుటయెన్నఁడో కదా!

ఉ. మంచముపట్టియున్న దొకమాసమునుండియు నౌషధంబులి
ప్పించితిమెన్నియో గుణమువీసముగల్గదు, డబ్బుగూర్చి ల
క్షించక రెండువారముల క్రిందటనే దొరసానినుంచి నా
మెంచి రవంతయైన గుణమీయకయున్న దదేమిపాపమో.

గీ. చిన్న సీతమ్మ! నిన్ను మీనాన్నగారు
నీకు మంచిసంబంధము నిశ్చయించి

నారనుచు దాని సంతుష్టిఁగోరి నేను
సీతతోనంటి నేమగానో చూతమనుచు.

ఉ. కాటుకకన్నులన్ వెడలికాలువకట్టిన నీటిబొట్టులన్
బైటచెరంగుతోఁ దుడిచి ప్రక్కకుమోమిడి వెక్కివెక్కి నా
మాటకదేమికారణమొ మారువచింపక యేడ్వఁజొచ్చె; నా
నాటికిసీతసంగతి కనంబడుచున్నది క్రొత్త వైఖరిన్.

శా. 'ఏడీ? ఎక్కడ? రామచంద్రుఁడిఁక రానేరాడ! రేపైనవ
స్తాడా?' యంచునుబల్వరించునఁట యుష్ణంబందునిన్నమా
టాడంగా దొరసానిచెప్పినది; యేమైనన్ రహస్యంబు మీ
తోడన్ జెప్పద మీరునమ్మదగొలేవో కాని నామాటలన్

గీ. నిరుడు వేసంగిలో రెండునెలల సెలవు
గడప మాయింట రామచంద్రుఁ డదిమొదలు
వార్తనమ్ముగ మనసీతవర్తనంబు
నాకుఁ గ్రొత్తగాఁదోచుచున్నది యదేమొ?

క. సంగతులను సందర్భము
లం గనుఁగొన సీతమనసు లగ్నంబై యుం
డంగావలె నాతనియం
దుం గావున నేమిసేయుదునొ మీరింకన్.

గీ. పదెనిమిదేండ్లు రాకమున్నే వివాహ
మాడు బిడ్డకుఁ గావలెననుచుఁ బెద్ద
లూరకే ఘోషపెట్టరే? కారణమ్ము
బోధపడినదికద సీతబాధవలన.

క. పదమూడేడుల చిన్నది
చదువులు చదివినది మిగులఁ జక్కనిదై కో
రదె స్వయముగ వరునిగతి ?
అదిమీ తప్పగును దాని దనరెవ్వారుర్ ?

గీ. రామచంద్రుఁడు తనకు భారతమునిచ్చి
చదువుకొనుమనెనఁట ! యది మొదలుగాఁగ
బావగారిచ్చిరని యదేపనిగఁ జూపు
చుండు నందరి కుప్పొంగుచుండు నెపుడు.

గీ. ఏమి గ్రహచారమోకాని రామచంద్రుఁ
డన్న సీతకు దైవమైయున్నవాఁడు
దానిదురదృష్టమో ? లేక దానిపేరు
బలమొ ? యేమికానున్నదో తెలియదికట.

ఆ. వె. నాటినుండియిట్లు నలువురనోళ్ళలోఁ
గంటకంబు పడిన కారణమునఁ
బసనపండువంటి బాలికారత్నము
చిక్కిశల్యమయ్యె నక్కటకట !

శా. చాద స్తంబిఁకమాని ప్రొద్దున నెపంచాంగంబుచూపించిమీ
రేదేనా సుముహూర్తనిశ్చయము చేయించండి? మేనల్లుచే
నేదల్లైన నదల్లియానా ముడివేయించండి సీతమ్మకుర్
మీదర్ దైవనమౌనున్న వాఁడుమన మేమీచేయ లేమేకదా?

ఉ. తోటలుదొడ్లు భూమివసతుల్ మొదలైనవిలేకయున్న నా
పూటకులేనివాఁడఖన బొట్టనొసంగక తప్పదింక; నా

మాటవినండి! దీనికనుమాత్రము నష్టముచెప్పకండి? యీ
పాటికినైన సీతకు శుభంబనుమాట యనండి నోటితోన్.

గీ. నా వివాహంబునందు మానాన్నగారు
నాల్గుగరిసెలమడిచెక్క నాకొసగిరి
సీతకరణమ్ముగానిచ్చివైతుదాని
భూవసతిలేనిలోపమ్ము పుట్టదింక॥

గీ. ముక్కు మొగమునెఱుంగని దిక్కుమాలి
నట్టి పెద్దసంబంధాల కాశపడక
చెప్పు చేతలనున్నాడు సీతనింక
రామచంద్రున కొసఁగుడీ రవ్వయేల?॥

క. బియ్యేలఁట ! యెమ్మేలఁట!
వెయ్యిన్నూటపదియార్లు విసుగూనకయే
పోయ్యాలఁట! బైస్కిళ్లను
నియ్యాలఁట! యల్లునాఁడి వెక్కిడియాసల్?

క. తప్పనిసరియని యన్నిటి
కొప్పుకొనుచుఁ గడకుఁ బెండ్లి యొనరించినచోఁ
జిప్పయు దొప్పయుఁ జేతికిఁ
దప్పకవచ్చును సుమండి తలిదండ్రులకున్॥

ఉ. పెద్దపరీక్షపాసయిన పిల్లఁడటంచును నీసుజోఁసుమేల్
ముద్దుగ నున్నదంచుఁ దనముద్దులబిడ్డను డబ్బునిచ్చియున్

గుఱ్ఱములుదిన్నయట్లు తరిగొప్పుల వేంకటరావుకిచ్చి యే
పొఱ్ఱను భీమశంకరముపొందు విచారము చెప్పవచ్చునే?

ఉ. పెండిలియాడికట్నముగఁ బెట్టినదంతయు మూటగట్టి, యు
ల్లుండలయత్తమామయు నలోమనియేడ్వ నదేపరీక్షకో
లండనుబోయి నేటికిని రాఁడుగదా పదియేణ్డ్లనుండి; యే
ముండనొకూడివాఁడుచెడిపోయెనటంచనుచుందురందఱుర్॥

సీ॥ పుట్టెడు వగపుతోఁ బట్టెడన్నమునైన
ముట్టక తనుదానె తిట్టుకొనుచు
ధూర్తుఁడై చనినట్టి భర్తనే జనియించు
దుర్వార్తలాలించి దుఃఖ పడుచు
తనయీడు చెలుల నూతన కాపురమ్ములు
గని వేడినిట్టూర్పు గార్చుకొనుచు
నాకు దిక్కెవరున్నారింక నయ్యోనా
పాపమంచును గుండెబాదుకొనుచు
పెద్దదైనట్టి యెదేండ్ల పొఱ్ఱనుండి
మగని మొగమెట్టిదో తాను మరచిపోయి
కడవల కొలంది నేడ్చు శంకరవుగారి
కన్నకూతురి దురవస్థకాంచినారె?

సీ॥ మేస్టర్ల చేఁజాల మెప్పించుకొన్నాఁడు
మంచివాఁడను పేరుకాంచినాఁడు

పోకిరీవేషాలఁబో దుర్జితంబున్న
వాఁడు పాపము దుండగీడుకాఁడు
చురుకైనవాఁడు ముందరికిరాఁగలవాఁడు
మంచిచెడ్డలెరింగి మసలువాఁడు
మనసీత మనసుకెక్కినవాఁడు మంచిచ
క్కనివాఁడు మీరెదిక్కనినవాఁడు
చిన్నతనంబునుండి మనయింటనున్నాఁడు
తల్లితండ్రిలేని పిల్లవాఁడు
పెంచిపెద్దఁజేసి పిల్లనిచ్చుటకన్న
పారమార్థికంబు వేరుగలదె?

ఉ. కాఁగలవాఁడువిద్యయునుగౌరవముంగలవాఁడువాఁడు,మీ
రేగతి, పారమార్థికము నెంచి కుమార్తెనొసంగిరేని మే
లౌఁగద? యింతయార్తియును నక్కట! నెత్తినిబెట్టుకొం [చు నూ
రేగుదుమే?కుమారుఁడొకఁడేనియులేనిదురంతచింతతోఁ.

ఉ. కాలువప్రక్కభూములు, నెగాదిగఁబండెడు పెద్దపెద్ద సే
రీలును, గుత్తచేసిన ఖరీదగు తోటలు, నప్పులిచ్చి వ
డ్డీలకువడ్డికట్టుచు గడించిన మూటలు తృప్తిలేకయే
వేలకు వేలుగా నిలువవేసితి రార్బతునాటుబ్యాంకిలో!

క. కొడుకైనఁ గూతురైనను
గడకదియేకాన మనసుగలవానికి మీ

బిడనాడఁగూరిచి వడి మీ
గడియించిన దొసగిరేని గల విహపరముస్.

క॥ దత్తతగూరిచి లేశము
చిత్తమునఁ దలంపఁబోక, శీఘ్రమపను లా
యత్తపరచి మేనల్లున
కుత్తరమును వ్రాసిపంపుఁ నుత్సాహముతోఁ.

గీ॥ అనియనేకవిధమ్ముల నాత్మజాత
పరిణయముఁగూర్చి యిల్లాలు పలికినట్టి
పలుకులన్నియు నాలించి యులికిపడి మ
హాగ్రహావేశ పరవశుండగుచు నపుడు.

సీ. శిరమునగోష్పాది పరిమితిగలపండు
వెంట్రుకల్ ముడివీడి వెన్నునంట
నొసటి గందంపుఁబూత నెసగుకుంకుమబొట్టు
చిఱుచెమ్మటలఁ గ్రిమ్మికరగి చెదర
మెడలోనఁ జీరాడు మెరుగుబంగరుకట్లు
తులసిపూసలమాల దుసికిలంగ
పొడిదగ్గుచే బుగ్గనిడినట్టి కలకండ
సారమ్ము బొజ్జపైఁ గారుచుండ
ముడుతముడుతలు పడినట్టి యొడలువణఁక
పట్టుతప్పి దౌడలువ్రేలబడఁ జికాకు

చూపుచూపులఁ జురచురఁ జూచిచూచి
భార్యకిట్లనిపల్కె నా బ్రాహ్మణుండు.

ఆ॥ వె॥ ''ఔనె! మాటకారివగుదువె కాని, నీ
పాటితెలివిలేని వాఁడఁగాను
మూయుమింకనోరు! నీయుపన్యాసంబు
వింటిఁ జాలునింక విసుగుపుట్టె.

ఆ॥ వె॥ స్టేజిపైని నిల్చి చెప్పించినట్లైనఁ
గడఁగి లెక్చరీయఁగలవు నీవు
మాటనేర్పులేని మందబుద్ధిని సమా
ధానమేమి చెప్పలేను నేను.

ఆ॥ వె॥ మంచిచెడ్డలను గ్రహించక యిట్లెవ్వఁ
డౌనుగాని కథకమైన చనువు
నిచ్చి నెత్తిపైని నెక్కించుకొనువాని
బ్రతుకు వట్టి రవ్వపాలుగాదె?

సీ. గోరంత జబ్బున్నఁ గొండంతగాఁజేయు
గయ్యాళి వగలఁకు గలతచెందు
ఆలిమాటల నమ్మి యానుగాదనకుండ
ముసలి తల్లినిగాంచి కసరుచుండు
తోడఁబుట్టులనైన దూరమ్ముగానుంచి
కులకాంత సెలవుపై మెలఁగుచుండు
వెలది పల్కినపల్కు వేదవాక్కనియెంచు

సుదతియే మోక్షమంచును దలంచు
తరుణి పాదములకు దాసుఁడై దాస్యంబు
సేయువానిస్థితులు వేయిగతులు
మగువ! యట్టి పనికిమాలిన పెద్దమ్మ
మూలిచేతిలోని కీలుబొమ్మ॥

ఉ. పాయని రోగమందుఁ బసిబాలదగుల్కొనె, దీననేమహా
పాయమొ? యేమిదారి? భగవంతుడ! యంచుననేడ్చుచుండ "పె
ళ్ళో" యనిపాణముల్ గొఱుకుచుందువునీమతిపోయెనేమొ? నీ
కీ యవివేక మెప్పటికి నిట్టులెయున్నదదేమి పాపమో?

ఉ. బోలెడు డబ్బుపెట్టి కొనిపోసిన మందులు వ్యర్థమయ్యె, నే
వేళకునెట్టిసంగతి చెవిం బడునోయని యిట్లు కంటికిన్
నేలకునేడ్చుచుంటి నిదినీవుగ్రహింపక మూర్ఖచిత్తనై
పేలుచునున్నదాన నవివేకునికిందనుంగణించుచున్.

సీ॥ రామచంద్రునిగాంచి ప్రేమించి మనచిన్న
ముద్దు సీతమ్మ యెప్పుడువరించె
తనకు వానికిఁబెండ్లి యొనరింపుమని సిగ్గొ
కింతైన లేక నిన్నెప్పుడడిగె
జ్వరతీవ్రమున రామచంద్రా! యటంచు నా
పసికూనయెప్పుడు పల్వరించె
ఆమాటలాలించి యవివేకురాలైన
దొరసాని యెప్పుడు సీతోడఁజెప్పె

కన్నుపీడని యూపసికందుపైని
నెంతవరకు గల్పించినావే గయాళి!
విన్నవారు నవ్వెదరిక వివేకమెందు
వలనఁ గలుగదొ నీకు నిర్భాగ్యురాల!.

గీ. మోహమున భర్త యన్న నేమో యెఱుఁగని
చంటికూన కోరునె రామచంద్రునట్లు?
సీతనతనికిఁ గూర్పంగ నీతలంపు
గాని పాగని కోర్కెలు మానుమింక.

గీ॥ కంచుకాగడాలెత్తి ప్రపంచమెల్ల
నెంత వెదకిన నొకబెత్తెడేని భూమి
వసతిలేని దరిద్రుని పాలుచేసి
కూతుమెడ తెగనికత్తిని గోయఁగలమె॥

గీ॥ విద్యగలవాఁడెయగును; వివేకవంతుఁ
డేయథార్థము; రూపసియే నిజమ్ము;
కాని భూమివసతిలేని కారణమున
నన్నియును నంకెలేనట్టి సున్నలయ్యె॥

గీ॥ వెండిచెంబులు నుంగరాల్ విలువగలుగు
మేటి బంగారు మొలత్రాళ్ళ మాటకేమి?
పట్టుపంచల చాపైనఁ గట్టుకొనుట
కర్హుఁడై యుండవలదె నీయల్లుఁడకట॥

గీ॥ తల్లిదండ్రులు లేనట్టి పిల్లఁడనుచుఁ
బెంచి పెద్దవానినిజేసి ప్రేమతోడఁ
జదువు చెప్పించుచున్నాము చాలునింత
కన్నఁ జేయఁదగినదేమి కలదో చెపుమ॥

గీ॥ నీవు నీమడిచెక్క వానికి నొసంగి
నంతమాత్రాన ధనవంతుఁ డగునె వాఁడు?
కాని యమ్మాయి పెండ్లిసంగతినిగూర్చి
నా మనోనిశ్చయమ్ము సాంతముగవినుము॥

మ॥ అయిదారేండ్లనుండి పట్టుదలతో యత్నించుచున్నాడ నెం
దయినన్ జక్కని యీడుజోడుగలవాఁ డమ్మాయికై కానరా
డయినన్ గోరినకట్నమిచ్చునెడ నాయాసం బాకింతైన లే
కయెచేకూరఁగనున్న వెన్నొకడుయుక్తంబైన సంబంధముల్

సీ॥ వలసినంతటిభూమి వసతిగల్గినచోట
సాంప్రదాయముఁగూర్చి శంకపుట్టు
సాంప్రదాయముగూడ సరియైనదగుచోటఁ
గటకటా గోత్రమ్ము కలియుచుండు
గోత్రంబు మనకనుకూలమౌ చోటను
లేశమైననువిద్య లేకయుండు
విద్యాదిసుగుణముల్ వెలయఁగల్గినచోట
నంగవైకల్యంబె సంగుచుండు.

అంగవైకల్యమును లేక యమిత రూప
వంతుఁడగు నెడఁ గట్నాల బాధ మెంచు;
సుతుల నూర్వుర పెండ్లింప్ల సుళువుగాని
యొక్కయూఁడు పెండిలి కష్టమక్కటకట!
సీ॥ వెండిపళ్ళెరమందు వేయినూటపదార్లు
గుమ్మరింపుమటంచుఁ గోరినారు
బంగారు మొలత్రాళ్ళు నుంగరాల్ మురుగులు
చేయింపుమని నాకుఁ జెప్పినారు
ఎమ్మె బియక్ ప్యాసయినదాక చదువు చె
ప్పించునాయని యడిగించినారు
సగమునాస్తిని లగ్నసమయాన వ్రాసియి
చ్చెదవా యటంచుఁ బ్రశ్నించినారు
గొంతుముడి లేక వారట్లు కోరుచుండ
గుండియలు నాకు బిర్రలాడుచుండె నకట!
ఎంత యత్నించినానొ? ముందేమి చేయఁ
గలనొ తెలియక పేరిలినఁ గార్యమేమి? ॥
గీ॥ కలిమియును విద్యయును రెండు గలిగి కట్న
మడుగనట్టి సంబంధమొందైనఁ గలసి
వచ్చునేమోయనుచు నింతవరకుఁ జాల
యత్నమొనరించితిని గాని వ్యర్థమయ్యె॥

గీ॥ ఇందుచేతనె యమ్మాయి కింతవరకుఁ
బెండ్లికార్యంబు నేను గావింపలేదు
మంచిసంబంధమొకచోట నుంచినాను
అదియెనిశ్చయపరతు నెట్లయిన నింక.

క॥ పొన్నాడ కామరాజని
యున్నాఁడొక చిన్నవాఁడయోగ్యుఁడు కాఁడే
యున్నను నొక్కఁడె; తమ్ములు
నన్నలులే రాస్తియెల్ల నతనిదెసుమ్మీ॥

క॥ పదిగరిసెల తాబడిగల ;
దదిగాకై దారువేల కధికమునగదు
న్నదియఁట! లేశము ఋణము
న్నదిలేదఁట! కట్నమునుగఁడఁట కాసైనన్॥

క॥ నలువదియేండ్ల వయస్సని
పలికెదరేకాని, మూఁడుపదులకు దాటం
గల యీఁడున్నటు తోఁచఁడు
కలిపించినమాట నమ్మఁగా రాదుకదా? ॥

ఆ. వె॥ అందకాఁడటంచు ననఁజాలనైనఁగు
రూపికాఁడు మంచియేపువాఁడు
నలుపు తెలుపు రెండుగలిగిన యొకచాయ
గలుగువాఁడెకాని నలుపుగాఁడు॥

క॥ పదియేఁడులు గావచ్చెను
మొదటికళత్రమును నష్టపోయియు నాతం
డిదివరకుఁ బెండ్లియాడఁడు
వదలని క్షయరోగమింతవర కుండుటచేఁ॥

గీ॥ వేలువందలు వైద్యులపాలఁబోసి
కొనవరకుజబ్బు తొలగించుకొన్నవాఁడు
ఇంకసీతమ్మనిచ్చుట కెంతమాత్ర
మైన సంశయించుట వట్టియనవసరము॥

క॥ రోగంబంతయుఁబూతిఁగ
బాగైనదొ లేదొ యనుచుఁ బలువురితోడఁ
"భోగట్టా" చేసితి నా
రోగంబిఁకఁ గుదిరెననుట రూఢియొసుమ్మా॥

గీ॥ మొదటిభార్యకుఁగల్గిన మువ్వురాఁడు
కూనలును గూడఁబోయిరిగాన నింక
సవతిపిల్లలపోరు లేశమును సీత
కుండదేకద? హాయిగా నుండఁగలదు॥

గీ॥ తనకుసీతనిమ్మని నాకుఁదరుచువ్రాయు
చుండెనైనను గిట్టని నుండకొనుకు
లాతఁడొకముండ నుంచుకొన్నట్లు నాకు
లేని సంశయమొకటి కల్పించినారు॥

గీ. ముండయును ముసుగులే దుత్తముండటంచుఁ
బలుకుబడిమీఁదఁ దరువాతఁ దెలిసె నాకు;
అయిన నింతకు మగవాఁడు ; ఆలిలేని
వాఁడు, డబ్బున్నవాఁడు; ఏయేడు పైన
నేడ్చియుండును; ఆఘోష లేల మనకు ? ॥

గీ. ఇంతకీ కలికాలమం దెవ్వఁడట్టి
యేకపత్నీ వ్రతస్థుఁడో నాకుఁజెపుము!
పెళ్లి కానంతసే పెన్ని వేషములును
వేయు; తరువాత నన్నియు మాయమగును॥

గీ. కులము గోత్రము రూపు రేఖలును గలిమి
సాంప్రదాయము నన్నియుఁ జాలవరకు
నాకు సరిపడె; కానపౌన్నాడవారి
చిన్నవానికె యిచ్చెద సీతనింక॥

క. కానంత కట్నమైనను
వీసము నాసింప ననుచు విస్పష్టముగా
వ్రాసె నిదివరకె; నేనును,
వ్రాసితి శుభలేఖ యిష్టపడినానసుచున్॥

గీ. వేయినూటపదారులు పోయకుండ
మంచిసంబంధమిట్లు ప్రాప్తించెమనకు
మనయదృష్టమొ? లేక యమ్మాయిచేసి
నట్టిపుణ్యమొ? యేమైన నగునుగాక! ॥

క. రాఁగల ఫాల్గుణ మాసము
లోఁ గార్యము తప్ప ; దింతలో సీతయు నీ
రోగము కుదిరి శరీరము
బాగై యారోగ్యదశకు వచ్చునుగాదే! ॥

క. తనకు ద్వితీయవివాహం
బని, యాతండేకరాత్రియందే కార్యం
బును జేసికొందు ననుచును
ననెనఁట! నీయిష్టమెట్లొ యట్లె యొనర్తున్॥

ఆ. వె. ఏకరాత్రి పెండ్లియైనయెడఁ జాల
నరకు ఖర్చు తగ్గవచ్చుమనకు;
చూడవచ్చినట్టి చుట్టాలచే నిల్లు
గుల్లగాదు డబ్బు చెల్లిపోదు॥

గీ. అయిన నీయిష్టమే సుమీ యనుచు నతఁడు
పరమలౌక్యంబుగాఁ బలికె భార్యతోడ;
ఖర్చుపెట్టని లోభుల గడుసుఁదనపు
మాటలాడువారు గ్రహించు పాటివారె? ॥

పండుగ కట్నము

దశరథరాజు సీతపరిణయమ్మునుగూర్చి
పలికినట్టి వెడగుపలుకులెల్ల
నాలకించి యాగ్రహాతిశయమ్మున
మేనఁ జెమటగ్రమ్మ జానకమ్మ॥

మ॥ కడులోభిత్వమునన్ గుమార్తె సుఖదుఃఖంబుల్ విచారింపకే
పెడదారింజను భర్తయత్నమును దప్పింపంగలే కేడ్వఁగా
దొడఁగెన్ భోరన; కార్యసాధనమునన్ దోడ్పాటుచునుండుంగదా?
కడుసూక్ష్మంబుగ నాడువారలకు గంగాదేవి ప్రత్యక్షమై.

క॥ అయ్యయ్యో యనుభార్యయుఁ
గుయ్యో మొఱ్ఱోయటంచుఁ గూతురు, గట్నం
బియ్యఁడని యేడ్చునల్లుఁడుఁ
జయ్యనఁగన్పింతురి లోభిసంసారమునన్.

క॥ అల్లుళ్ళకుఁ గూతుళ్ళకు
నిల్లాలికి నాశ్రితులకు హితులకు నెప్పుడున్
జెల్లనికాసే నొసఁగక
ఘూల్లున నేడ్పించు లోభిగుణమున్ గనిరే.

సీ॥ ఆలిపై నొక్కింత జాలిపుట్టఁగనీదు
కన్నకూతురి సౌఖ్య మెన్ననీదు

అల్లునియల్క లక్ష్యము సేయనీయదు
గౌరవాగౌరవజ్ఞాన మిడదు
భోగంబులం దాశపుట్టఁగానీయదు
మంచిచెడ్డ లెఱింగి మసలనీదు
ఎంతకల్గిన నాశ నంతంబు కానీదు
చిత్తంబునకు శాంతిచేరనియదు
పరులుదూషింతురని భయంపడఁగనీదు
తను వశాశ్వతమనునీతి తలఁపనీదు
పారమార్థికచింతలఁ బడయనీదు
లోభి లోభిత్వ మేమందు లోకమందు.

గీ॥ పాపము ! శరభరాజు లౌభ్యంబుచేత
భార్యకును గూతునకు ననివార్యమైన
హృదయసంతాప మొనఁగూడె; నిట్టి యెన్ని
హీనసంసారములు ప్రపంచానఁ గలవో.

సీ॥ నాగవిల్లిదినంపు నానుదక్క మరొక్క
యరకాసునెఱుఁగదా పరమసాధ్వి
తనకొక్కదీరు జల్తారుచీరయు నెందుఁ
గట్టియెఱుంగదా ఘనచరిత్రి
నారగుడ్డలుదక్క నాఁడునేఁడునునొక్క
పట్టుపోగెఱుఁగదా భాసురాంగి

పుట్టినింటనునోచి నట్టినోములుదక్క-
నొకనోము నెఱుఁగదా యురుగుణాఢ్య
వేలకునువేలుగలవాని యాలియయ్యు
వట్టినిర్భాగ్యుఁ జేపట్టి నట్టులామె
కలనయిన సౌఖ్యమన నెఱుంగక మెలంగు
నట్టి లోభీశ్వరుఁడు పతియైనకతన.
గీ. తనదు లోభిత్వమున కట్టి ధన్యచరిత
పరమసాధ్వి యిల్లాలౌటఁబట్టికాని
యింకొకతెయైనయెడల గుట్టుల్లఁదోలఁగి
శరభరాజు సంసార మేచంద మగునో ?
మ॥ తనకుంగట్నము బాధలేదని యసందర్భంపు సంబంధ మి
ట్లనుఁగుంబిడ్డకునిశ్చయించెనని యయ్యబ్జాక్షి దుఃఖించి, చే
యునదిం కేమియులేక రోషముననూయోగోయియోచూ
చుకొం
దునటంచుః గడునేడ్వఁజొచ్చెపతిధూర్తుంభ ర్తనీక్షించుచుః
క॥ చిన్నప్పుడుఁ నాగ్రహమును
గన్నప్పుడుఁ దెలివిలేని కాంతలకెల్లం
దు న్నాతులు గోతులు నిజ
మెన్నంగా లక్కపిడతలే యగుఁగాదే ?
మ॥ అటుదుఃఖించి పతిప్రియత్న మనివార్యంబంచునూహించి
యిం
కెటుకానున్నదొసీతభాగ్యమదియట్లే యౌనటంచెంచియిం

కటఁదానిల్వకనిద్రపై నెపముతో నాసాధ్విలేవంగఁ దాఁ
జిటికెల్ వేయుచు నావులించుచును లేచెన్ భర్తవెన్వెంటనే.

గీ. అటు పరస్పరాగ్రహా చిత్తులగుచు వార
లొండొరులతోడ మాటాడకుండ ముందు
జానకమ్మయు, వెనుకను శరభరాజు
నల్లనల్ల మెట్లు దిగిక్రింది కరిగినంత.

సీ. రంగారు బంగారు రంగొప్పు నునుగొప్పు
గప్పుకుళ్ళాయి చక్కఁగ ధరించి
లేదులేదనిపించు లేఁగౌను జిగిమించు
గతిఁబోల్చు తెల్లని గౌనుదాల్చి
వదనమ్ము క్రొత్తచక్కఁదనమ్ము గనలోచ
నమ్ములందు సులోచనమ్ములుంచి
వాటమౌమేజోటి నీటు తేటునుగీటు
సూటైన మేల్బూటు జోడుదొడగి
గుండె పరికించురబ్బరు గొట్టమొందు
నడుమునఁదగిల్చి చావడిసడుమనిల్చి
వైద్యరాలైన దొరసాని వారికప్పు
డెదురుపడె; సీతకై వారు బెదురుపడఁగ.

ఉ.. కూతునకే ప్రమాదమొనగూడెనొయంచును జానకమ్మయు
త్యాతురతన్ భయంపడుచు నచ్చటికేగఁగ నామెతోడనే

యాతఁడుఁగూడ మిక్కిలి భయాతులుఁడై చనిచెంతనిల్చిమా
సీతకు నెట్టులున్నదియో చెప్పుమనఁగ దొరసానియిట్లనున్.

క॥ పంతులు ! మీరెంతయు ధన
వంతులు, నదిగాక సుగుణవంతులువిద్యా
వంతులు,మీకన్న నుమా
యింతులు,పనిలోవలంతులే సాధింపన్ ?.

గీ॥ వయసు చాలఁగమీరిన వారు వలసి
నంత లోకానుభవమున్నయట్టి వారు
మీకు బుద్ధులు చెప్పుట నాకుఁ దగదు
కాని, చెప్పకతప్పదు గాన వినుఁడు॥

గీ॥ చనువుగల దండుచేత నేమనినఁగాని
సను క్షమింపంగవలయు; సీతనుగురించి
చెప్పుటకులేదు చూచుటతప్ప; మీకు
మాత్రెచెంతకు రండొక్క మారు మీరు

క॥ అనిపలికి టక్కు టక్కునఁ
దనజోడొక వింతమైన ధ్వనిసేయఁగఁ జ
ప్పునఁ జావడిగదిలోనికిఁ
జనె నాదంపతులు వెంటఁ జనుదేరంగన్.

సీ॥ బుద్ధిదీపపుఁబొగన్ బూజుపట్టినపట్లు
వేలిఁగట్టిన చాందినీలుగాఁగ

రేకులూడిన తాటియాకుచాపలె నేలఁ
బరచిన రత్నకంబళులుగాఁగ
చెదపుర్వులల్లిన చెదలుగోడలకెల్ల
చిత్తరువులభాతి చెన్నుమీర
కుసులుజారిన నులకుక్కిమంచంబులే
యటఁదూగుటుయ్యాల లగుచుఁదనర
గబ్బిలమ్ముల రెక్క లబ్బురంపడఁజేయు
వింజామరమ్ములై రంజిలంగ
నలుదెసలఁ గ్రమ్ముకొనిన దోమలరవమ్ము
సొగసుకత్తెల సంగీతముగఁ జెలంగ
వరలు నాగదియెల్ల నాశరభరాజు
రాజ శబ్దంబు మిగుల సార్థకమొనర్చె.

సీ॥ భృంగమ్ముల తెఱంగు ముంగురుల్ చెలరేగి
మొగముదమ్మినిగ్రమ్మి సగముగప్పు
లోలోననె కృశించు నాలోలలోచన
లోచనమ్ములు చాలలోతువార.
చక్కని చిక్కని చెక్కుటద్దమ్ములు
కన్నీటి బావులై కళలువాయ
జ్వరతీవ్రమునఁగాగి సన్నగిల్లిన మేని
పసుపుపచ్చనిచాయ పసతొలంగ

జీర్ణమై కఱుమాసిన చీరనడఁగి
సహజలావణ్య గరిమమ్ము సన్న్యసింపఁ
బతిపతియటంచు విలపించు రతివిధానఁ
గన్పడుకుమారైనరసె నాకన్నతండ్రి.

సీ॥ కంటకావృతభీమ కాననాంతరసీమఁ
గొమరారు కేతకీ కుసుమమట్లు
కడుహైన్యమున భూమిగర్భానఁ బ్రిఖ్ఛిన్న
గతిసడంగినమేటి గతనమట్లు
హిమజాల శైవాల సముదయమ్ములఁజిక్కి
పంకనిర్మగ్నమౌ పద్మమట్లు
రాహుగ్రహగ్రస్త రాకాసుధాకరు
నిస్తేజచంద్రికానిచయమట్లు
మాసిభరియింపరాని దుర్వాసనగల
మాసికల బొంతపైఁ గుక్కిమంచమందు
లేశమును దనువుపై స్మృతిలేకపడిన
కన్నకూతురినరసె నాకన్నతండ్రి.

గీ. మిపుల జ్వరతీవ్రముకఁ మేనస్మృతితొలంగి
పలుగతులఁ బ్రియునిగూరిచి పలువరించు
బాలనొకవేళ్లఁ జూపుచుఁ బలికెనిట్లు
శరభరాజుతో దొరసాని జాలిఁబూని.

శా॥ ఎల్లెమ్మెస్సుపరీక్ష ప్యాసయిన యీ యేడేండ్లలోఁ గాటికిన్
గాళ్ళుంజాపిన రోగులన్ సయితమున్ గాపాడితింగాని, నా
వల్లం బాయని రోగమొక్కటియు సంప్రాప్తింప; దాశ్చర్యమె
న్నాళ్ళో బ్లైయిసను బాయకున్న యది యూష్ణంబీకుమారీ మణిన్.

మ. ఇది టైఫాయిడు శీవరేయయిన చో నిన్నాళ్ళు జీవింపనీ
యదు; నాయాపపథమింక నేజ్వరము నేనన్నాళ్ళు రానీయ, ది
య్యది చిత్రంబగు వ్యాధి నైద్యులకుసుంతైనన్ గ్రహింపంగరా
నిది, నేఁ బోల్చితిఁ దెల్పెదన్ వినుఁడు దీనింగూర్చి స్పష్టమ్ముగా.

గీ. మీరునమ్మరుగాని సాధారణముగ
డాక్టరులకిట్టి కేసు తటస్థపడదు;
అటు తటస్థపడినయెడ నరసి వ్యాధి
యిట్టిదని గ్రహించుట నట్టిమాట.

ఉ. వ్యాధులయందు నెందునిటువంటిది కల్గదు; దీనికిన్ మనో
వ్యాధియటంచుఁ బేరు; తగినట్టుల నౌషధసేవలెన్నొ యే
వ్యాధుల కేని దత్తదుచితానుగతిన్ గలవైన నీమనో
వ్యాధికి మందు లేదనుచుఁ బల్కెదరార్యులు బ్రాహ్మణోత్తమా.

గీ. ఏమహా వ్యాధియునుగూడ నింత ఘోర
బాధ కల్గింప దీ మనోవ్యాధిరీతి
మృతునిమాత్రమె మొదలంటఁ జితిదహించుఁ
గాని, యిది ప్రాణముంచియే కాల్చుచుండు.

సీ॥ నీరు నన్నమునిద్ర గోరనీయకపీల్చు,
దినదినమ్మును శుష్కతనునొనర్చు
లేనిసంకటము లెన్నేనిదాఁగల్పించు,
సహజధైర్యస్థైర్య సమితిగూల్చు
కడుపునఁ బెనుచిచ్చు వొడమించి బాధించు,
కలరూపురేఖల కళలడంచు
తెలివితేటలుడించు దీనత్వమునుగూర్చు;
పనిపాటులొనరించు మనసుమార్చు
క్రిమముగా మంచమెక్కించు నమితరోగ
మందునణుంచుఁ బ్రాణమ్ములపహరించు
వేనవేలుగ లోకానఁ గానిపించు
వ్యాధులందేది యీమనోవ్యాధిమించు?.

గీ॥ చెఱుకుగానుగునందునఁ జెఱుకువోలె
నీమనోవ్యాధికిం జిక్కి నీ నెలంత;
ఎముకలొసలించి రక్తమాంసములుపీల్చి
పిప్పిచేసినదీమె నీగొప్పవ్యాధి.

క॥ ఈ రమణి మనోవ్యాధికిఁ
గారణమును నే గ్రహించి కలసంగతులన్
మీా రమణికిఁ దెలిపితి; నా
పేరణముస నీమె మీాకెఱింగించెఁగదా?.

చ॥ ఎఱిఁగియు నింతకాలమిటు లేటికి జాలముచేసినారు? న
మ్మరో? మరపొందినారో? యనుమానము చెందిరో?
రామచంద్రు నీ
వరకును నేలరమ్మనరు? వానిముఖేందువిలోకనంబె యీ
తరుణికి నౌషధంబు; భయదంబగు జాడ్యతమోనివృత్తికిన్.

శా॥ అబ్బా లుంగను రెప్పలెత్తి యొకమారమ్మాయివీక్షించినన్
మబ్బుం బాసినయట్టిపూర్ణశశిబింబంబుల్ విడంబించుచున్
జబ్బుంగిబ్బును సర్వముందొలఁగిసౌఖ్యోల్లాసమ్మైతోచు; న
బ్బబ్బా! బల్మినిజంపి వేసెదవటయ్యా! యీకుమారీమణిన్

చ. ఎముకలు చర్మమున్ మరియొకించుక యూపిరిదక్క రక్తమాం
సములిసుమంత లేకయె కృశస్థితినున్న కుమార్తెఁగాంచి చి
త్తము నెటులాపఁగల్గితిరో? ధైర్యము నెట్లువహించినారో? ధ
ర్మమె యిటువంటిపట్టుదల మానుఁడు కన్నకుమార్తెపట్టునన్.

శా. మేనల్లుండతి బుద్ధిమంతుఁడుగదా! మీరేల శంకింతురో
వానిన్ సీతకుఁగూర్చ మీకుఁగల యైశ్వర్యంబదేనాటికే
నైనన్ సీతదె కాన భూవసతిలేదంచున్ విసర్జించుటే
మైనన్ బాగుగనున్నదయ్య! కలదయ్యా! యిట్టులెందేనియున్

చ. మునుపటియట్లకన్పడదు ముద్దులసీతవిధమ్ముచూడ, నే
క్షణముననో రహస్యముగఁగన్నులు రెండును దేలవైచు; మిం

చినపిదపన్ విచారపడి చేయునదేమియు లేదుకాన, మీా
రును మనజానకమ్మయు నెఱుంగఁగఁ జెప్పితి నున్నదున్నటుల్

ఉ॥ ఈదొరసానిమందు గుణమీయక యున్నదటంచు నాపయిన్
వాదుఘటింపకుండఁ గలనైఖరి తెల్పితి; నిందుమీఁదమీ
రేదిసమంజసంబనుచు నెంతరొ యట్టులె సేయుఁడయ్య! యా
మీఁదవిధాత యెట్లు నియమించెనొ యట్టులె యౌనిజంబుగా.

మ॥ తమమేనల్లునకుం గుమారికకు నుద్వాహమ్ముగావింప ని
ష్టము లేకుండిన యంతమాత్రమున నష్టంబేమి? యెట్లైననీ
యమబాధల్ యమబాధలౌట నిసుమంత్రైనన్ విచారించిపం
తము చాలింపుఁడు! రామచంద్రునికిఁ గంటం బెట్టుఁడిబ్బాలకున్.

మ॥ కలరోగంబు తొలంగినన్ బిదప సంకల్పించుకొన్నట్లె మీా
రలొనర్పందగుఁ గాని ప్రస్తుతము నీరాద్ధాంతసిద్ధాంతముల్
సలుపన్వచ్చునె? తొల్తఁ బ్రాణములు నిల్వం బెట్టుఁడెట్లైనని
య్యాలి నీలాలకప్రాణదాత తమమేనల్లుఁడె ముమ్మాటికిన్

శా॥ పోస్టాఫీసున పోస్టుసేయుఁడొక జాబున్ రేపు; నామాటలన్
టెస్టుం జేయఁగవచ్చు; "స్టార్టిమిడియేట్లీ" యంచు వైరిచ్చుటే
బెస్టన్నింటను; వైరు చూచుకొనుచున్ వేవేగ మేల్ట్రైను
లోనే స్టార్టౌనత; డారణాలెకద మీాకేమైన వేస్టైనచో.

ఆ. వె. ఆరణాలఖర్చటన్నంత మాత్రాన
గుండెరాయిపడి యతండు నోట

మాటయింతలేక మౌనవ్రతముదాల్చి
నూర్పులిడుచు మిగులనుస్సురనుచు.

సీ॥ మేనల్లు రప్పింపఁగా నొక్కకాసైనఁ
బతిబంపుటది యసంభవ మటంచు
తంతివార్తయొకాక తగుఖర్చులును బంప
కున్న నాతనిరాక సున్నయనుచు
ఆతండురాకున్న సీతామనోవ్యాధి
తొలఁగుసాధనమింకఁ గలుగదనుచు
అమ్మనోవ్యాధి బాయకయున్న సుకుమారి
తనువునిల్వదు యథార్థమ్మటంచు
కన్నకూతురికికనేమి గతియటంచు
నేలఁజతికిలఁబడుచుఁ గన్నీరు మిగుల
వరదగా వెక్కి వెక్కి యేడ్వంగఁదొడఁగె,
మానినుల మానికమ్మైన జానకమ్మ.

గీ. పలుకు నులుకును లేనట్టి పతిని గాంచి
పలుగతుల నేడ్చుచున్న తద్భార్యఁ గని
తనకుమతిబోవఁ బ్రతిమచందాన నిలిచె
మేనస్మృతిలేని దొరసాని మౌనమూని.

గీ. నోటమాటలులేక యచ్చోటవారు
ముగ్గురాయార్తులైయుండు మునిఁగియుంట

వలసనాకైదు నిముసముల్ వఱకు నాగృ
హాంబు సర్వంబు నిశ్శబ్దమయ్యెనంత.

ఉ. ఆయవివేకిమైన శరభాఖ్యుడు తుళ్ళి పడంగ, నేమిత
ల్లీయని జానకమ్మ సుతనేఃచ్చటమానికవుంగిలింప, నా
హాయని వైద్యురాలుఁగను నక్కజపాటునుజెందఁ"రామచం
ద్రా"యనుగద్గదధ్వనివినంబడె ముప్వురకొక్కమారుగాఁ.

సీ॥ అమ్మ! ముద్దులగుమ్మ! యనుఁగుసీతమ్మ! నా
బంగారవుంబొమ్మ! బలుకవమ్మ!
బావనేటికి నీవు పలువరించితివమ్మ!
స్వప్నమందతఁను కన్పడెనటమ్మ!
ఏబురంపినాసమ్మ! గడియకో క్షణముకో
వచ్చునాతఁడు నిప్పువగనకమ్మ!
నీకువానిఁ బెండ్లినిశ్చయించితిమమ్మ!
మనసుదిట్టముచేసి కొనఁగదమ్మ!
జ్వరముతగ్గించుకొనుమమ్మ! జడియకమ్మ!
బ్రతికినఁగదమ్మ! యింతకుఁ బరిణయమ్మ!
టంచు నాజానకమ్మ సీతమ్మపైని
వాలికన్నీటి ధారలు గ్రాలవగచె.

గీ. వగచుటయుసీత కన్ను రెప్పలుగదిల్చి,
ప్రక్కకును నొత్తిగిలి, తల్లివదనమందు

వదనముఁడి, శుష్కదక్షిణ బాహులతను
నామె మెడఁగౌఁగిలించె నత్యాదరమున.

గీ. కౌఁగిలించి వేడి కన్నీటనచోట
జననిఁగూడి తాను జలకమాడి,
మనసునందదేమొ గొణుగుచుఁ గమ్మరఁ
గన్నుమూసికొనియెఁ గన్నెమిన్న.

ఆ॥ వె॥ సీతపల్వరింత చెవుల సోకినయంత
మిగులఁ ద్రుళ్లిపడుచు దిగులు పడుచు
శరభరాజుగారు శిరమొక్కమారూచి
నారదేమి యెంచినారొకాని?

గీ. ఆపలువరింత యాలించినందువలనఁ
గూతుసంగతి యొక్కింత గుర్తెఱింగి
శరభరాజు మనంబింక మరలవచ్చు
ననుచు దొరసాని కొంతధైర్యంబుఁబూని.

గీ. చాలరాత్రియైన దటంచు శరభరాజు
గారె సెలవొంది, మందిచ్చు క్రమను జూప
కమ్మకెఱిఁగించి, యుదయమ్మునందు మరల
వచ్చెద నటంచు నింటికిఁ బయనమయ్యె॥

చ. తదుపరి సీతకున్ మిగుల దగ్గరగానొకనుల్కమంచముఁ
బొందుపుగవేసి, దానిపయిబొంతనమర్చి,యథాప్రకారమా

సదమలశీల జానకమ సత్వరముం దనమేనువాల్చె; నా
ముదుసలిలోభియున్ నిదురఁబోవఁగ జప్పున లేచియంతటన్

చ. తనగదితల్పులున్ బెరటితల్పులు చావడితల్పున్ గనుం
గొని, గడియల్ బిగించి, చిరుగుల్ గలచాపయుఁ జింకిగోనెయున్
మునుపటియట్లమర్చుకొని, మూల్గుచు దగ్గుచు, మెల్లమెల్లఁగా
గొణుగుచు మేనువాల్చెగదిగుమ్మము ప్రక్కనె బొక్కిపల్లపై.

గీ. అల్పసంతోషులకు నిర్మలాత్ములకును,
మఱియు "గస్టీఫలీ" యను మాన్యులకును
వరలు నిద్రామహాసౌఖ్యవైభవంబు
లోభులకుఁ గల్గునేయెందులోకమందు ?

శా. ఆకాళ్లాడిన బొక్కిబల్లపయిఁ దానాచాపపై గోనెపై
నేకాంతంబుగ మేనువాల్చి తనలోనేమేమొ చింతించుచున్
మూకల్ మూగెడుదోమలందరుముకొంచున్ నిద్రయన్మాటసో
లేకీగతిగసమ్మహాత్ముఁడు వితర్కింపంగఁ జొచ్చెన్ మదిన్.

గీ. ఆరణాలంట ! నైరంట ! ఔర యెంత
జడుపులేకన్న దాదొరసానిగుంట ?
దానియబ్బగడించిన ధనముదాచి
యుంచినట్లులె మాటాడుచున్నదిచట.

క. డబ్బున్నర కవరంపిన
నబ్బాలున కందవొక్కొ ? యందినరాఁడో ?

డబ్బున్నవారినెప్పుడు
నిబ్బందులు పెట్టుచుందు రిట్టిమూర్ఖుల్.

క. మేనల్లున కింతకు నొక
కానీకాదైనఁ జాలుఁగవ రేటికి ? నే
మైనన్ వ్రాసిన శీఘ్రము
వానిని రమ్మనుటకన్న వ్రాయఁగఁగలదే?

గీ॥ అట్టుకాదట్టుకాదు; మేనల్లుఁగూర్చి
కలతెలంగల్ల నెఱిఁగింపవలయుఁగాదె?
లేనియెడ వచ్చునో రాఁడొ మేనయల్లుఁ
డటఁచు రాకున్న సీతకు బ్రతుకుగలదె?

గీ॥ అందుచేఁ గవరువ్రాయుట యన్నిగతుల
నుత్తమంబని తోఁచుచు నున్నదిపుడు;
ఐనఁ జిన్నక్షరములతోఁ గానికార్డు
నందుఁ బట్టింపలేనె యెంతైనఁగాని॥

క॥ సన్నని పాళీతోడను
చిన్నక్షరములనువ్రాసి చేర్పఁగలను నే
నెన్నైనను సంగతులను;
సన్నముగా వ్రాతుఁగాదె చాలుఁ నాకుఁ॥

గీ॥ మొన్ననుకలక్టరుకచేరి నున్నక్లర్కు
నడిగి యొకపాళిదెచ్చితి; నగ్గిపెట్టె

నుంచి నాగదిగూటిలో నుంచినట్లు
జ్ఞప్తియున్నది; యదియందుఁగలదో? లేదో?
గీ॥ వెదకెదనుగాకయంచు వేవేగ లేచి
బుద్ధిదీపము వెలిఁగించి భూసురుండు
తనదుగదిలోఁ బ్రవేసించి తడుముకొనుచు
గూటిలోఁ జేయిపెట్టి యన్నాటిరాత్రి॥
గీ॥ ఇటునటుఁ దడుముచుండంగ నింతలోన
నతనిప్రారబ్ధవశమున సందులోనఁ
జేరి మొదలంటఁగాఁ గుడిచేతి నడిమి
వ్రేలును జిటిక్కుమని యొక్క తేలు పొడిచె.
శా॥ ఆలింబిడ్డ నతండులోభియయి యత్యాసక్తస్సముద్రమ్ముగన్
గూలంజేసిన కూళయంచుశితలాంగూలాగ్రశూలమ్ముగన్
వ్రేలిం దేలటుగుట్ట దుర్భర విషోద్వేలానలజ్వాలలన్
గీలల్ రేగి దహింపఁగాఁబొడఁగెదత్కాలాలనాశంబులన్॥
క॥ "కుయ్యో"యని మొఱ్ఱో"యని
"యయ్యయ్యో"! యనుచు రాత్రియంతయు నాతం
డయ్యెడ యమబాధన్ బడ
నయ్యార్తి యడంగ నుదయమయ్యెను నంతన్॥
గీ॥ ఉదయమగుటయుఁ దద్బాధయును నొకింత
తగ్గుటయులేచి కాలకృత్యములు దీర్చి

జానకమ్మను మేల్కొల్పి కానికార్డు
దాసిచేతను దెప్పించి తాను నంత॥

గీ॥ తేలుకాటునఁ దనవ్రేలు వీలుగామి
వడివడిగనేగి పొరుగింటి వారిచిన్న
వాని బ్రతిమాలి జాబును వ్రాయఁజేసి
దాసిచే పోస్టుకంపించె దానినవుడు॥

గీ॥ భర్తయిలుసేరినంతఁ గుమార్తెకడను
వానిఁ గాపుంచి పెరటితోవను బిరాన
ననుఁగు స్నేహితురాలింటికరిగి యచటఁ
జాలసేపుండె నెందుకో జానకమ్మ

గీ॥ ఎచటికేగితి వెందుచే నింతవఱకు
నెచటనున్నావటంచు క్రోధీశ్వరుండు
తన్నుఁ బ్రశ్నింప నేమేమొ సన్ని చెప్పె;
అట్టివారికడ మెలంగుటల్లుకాదె?॥

3

పండుగ కట్నము

అత్తవారిడు కట్నమందవచ్చు నటంచుఁ
గ్రొత్తయల్లుఁడు చంక గుద్దుకొనఁగ
వచ్చియు రానట్టి వయసువచ్చిన బాల
తనకాంతు నరయంగఁ ద్వరపడంగ
ఉల్లముల్ల బెగ్గిల్ల నల్లురాకదలంచి
లోభిమామకు గుండె లోటుకు మనఁగ
అప్పడాల్ వడియాలుఁ బప్పులాదిగఁ గూర్చు
పనులలో నత్తలు మునిఁగి తేల
"వచ్చె వచ్చెను సంక్రాంతి వచ్చె"ననుచుఁ
"పండుగ ప్రయత్నములు చేసికొండ"టంచు
నెల్లకడలను జాటుచు నేగుదెంచె
మాసరాజంబయిన పుష్యమాసమంత॥

సీ॥ ముంగిళ్ళ ముగ్గులు రంగారు తోరణాల్
పసుపురాసిన ద్వారబంధములును
సున్నంపు గోడలు నున్నని చీడీలు
మెత్తినయరుగులుఁ గ్రొత్తనగలు
పంచల చాపులుఁ బరికిణీల్జాకట్లు
జలతారు చీరల సంభ్రమములు

తగుపిండివంట యత్నములు నల్లుండ్రకు
నత్తవారలు వ్రాయునుత్తరాలు
ఊరనూరను నింటింట వారివారి
శక్తులకొలందిఁ బెంపొంద జనులయందు
నందఱును గూడనానంద మొందుచుంద్రు
తనరు సంక్రాంతి ముందరి దినములందు

క॥ ఆ లోభాగ్రేసరు ని
ల్లాలికి బాలికకుఁ గూడ నాయానందం
బేలీలఁ గలుగుఁ? బాపము
కాలము వ్యతిరేకమయ్యెఁగద వారికడన్.

ఉ॥ పండుగ చింతలేక, తనపండుగ యల్లుఁడువచ్చి సీతకు
స్వంతమవొనర్చుటేయని మనంబున నెంచుచుజానకమ్మ, యా
గండమువాయఁగాముడుపుగట్టుచు వచ్చెనొలేదొరామచం
ద్రుండని రెండుపూటలఁగనుంగొనుచుండను వైలువేళలన్.

శా॥ కాసీకారుసువ్రాసి మూడుదినముల్ గావచ్చె, నీపాటికిన్
మేనల్లుండదిచూచి రావలసియుండెంగ ని రాడయ్యె; నా
కాసీకారుసు చేరలేదొ? తనవైఖర్యుల్ నిమిత్తంబు కా
నేనింగల్గదొ? యేమికారణమొయంచెం? తేనిదర్కించుచున్.

చ॥ శరభయగారు ప్రొద్దుసనె చావడిలోనఁ బచారుసేయుచు న
త్తరి నొకపోస్టుమేనతని దగ్గరకుం జనుదెంచి యొక్కయు

త్రరమునొసంగి పోవఁగ నతండును బైకవరూడఁదీసి యా
తురతసులోచనమ్ములనుదోట్కొనిరమ్మనజానకమ్మయుః.

గీ. వడివడిగ నేగి కొనివచ్చివానికొసఁగఁ
గనుల ధరియించి తోడనే మనసునందు
శరభరాజు త్తరంబును జదువదొడ, గె
భాగ్యశోకమూటయును విఁంబడనికనఁగి.

గీ॥ చదువుచుండంగ నప్పుడా శరభరాజు
గారి ముఖలక్షణమ్ముల తీరుగాంచి
కమవిచారకరంపుసంగతి యదేదొ
దానఁ గలదంచు నూహించె జానకమ్మ.

గీ॥ అందుకనుగుణముగ జాబునరసియతఁడు
నేలఁబడవైచి నిట్టూర్పునిగుడఁ జేసి
కన్నులను నీరుగార్చి మొగమ్మువాల్చి
మౌనమునుదాల్చె నోట నేమాటలేక.

గీ॥ దానభీతిల్లి పాపమా జానకమ్మ
నడకు జనియింప గద్గదస్వరముదోప
‚‚అయ్యయో! చెప్పరేమి? మాటాడరేమి?
ఎవరికేయుపద్రవమది యేమి జరిగె ?

మ॥ మనమేల్లుఁడురాన చంద్రునకుక్షేమంబేకదా ? పుట్టినిం
టనునాతల్లియుఁదండ్రిసౌఖ్యముగనున్నారేకదా?”యంచు బె

గ్గొనునాత్రింబున వారివారినడుగఁ గోపించి చీకాకుతో
ననెనా బ్రాహ్మణుఁ “డేల నేత్రిలెదవె జెష్టా! నీవు కష్టాత్మవై .”

క॥ నీకొంప మునుఁగలేదే !
నీకోరిక తెల్లఁ దీరెనే గయ్యాళీ !
నాకొంపయె మునిఁగెనదే
నాకొంపను దీసినావు నాయల్లుండే”.

క॥ “అల్లుండనెదరయా ! మే
నల్లుండగు రామచంద్రుఁడా ?” యన “సీ ! సీ !
పాల్గొడఁ దన్నెదను మే
నల్లుండే యైన మేలై యుండుఁగదా ?

క॥ పదిగరిసెల రాబడియును
సదిగాకయె వగదునున్న యట్టి మహాత్ముం
జెదనే నల్లసిగాఁ గోసఁ
గఁదలంచిన కామరాజు గతియింతేయా !”.

క॥ అనుటయుఁ బక్కున నగియె
వ్వనజానన పల్కె “నేమునచ్చెనా” యన్నా
మన కామరాజు తాతా
చనిపోయెను ? పాపమతఁడు క్షయరోగికదా ?”

గీ॥ మీకు నల్లుఁడుగాకుండ మేనుబాసెఁ
గాని, పాపము ! మీకూతు కంతమందుఁ

బుస్సె ముడిపై చియే చనిపోయెనేని
నింతదుఃఖంబు లేకుండునేమొ మీాకు !”

గీ॥ అనుటయు శరభరాజు మహాగ్రహమున
మొగముచిట్లించుకొనుచు నమ్మగువ కనియెఁ
“బరమ నిర్భాగ్యురాలవు; పట్టి పశువ
వెందుకుఁ బనికిరానట్టి మందమతివి.

శా॥ నోరెత్తన్ మృదువైనమాటయనసీనోటన్ వినన్ రాదు,స
న్నారుల్ పేర్లెదఁ వేను గడ్డిపరకైనన్ నీకుఁగాకుంటి; నే
క్రూరుండిట్లుకుమారికన్ విధవగాఁగోరున్? సిసీ!యింతతో
నోరున్ మూయుము ! పేర్లెఁబోకుమిటు ముందున్ వెన్క
యోచింపకే.

క॥ తాతా ! [illegible]ముచనెవని
నాతోఁ బంహాసమాడితివె ? నాయెదుటనిటు
నీకైతె తక్కులు ? చాలును !
లే ! తొలఁగుము ! పొమ్ము ! సిగ్గులేని సిఖండీ !

శా॥ కాసున్ గట్టను బాధలేని కటుయుక్తంబైనసంబంధమం
చాసంపెందితి? వృద్ధుమమ్మనుగదా? యన్నింట మేలైనదిం
కేసంబంధము నాకుఁ గాఁబడ దిస్సీ ! యెంతనిర్భాగ్యురా
లే సీతమ్మ? వివాహయోగమిఁక లేదేమో కదాదానికిన్ ?.

శా॥ •పట్టుంబట్టితివీవు సీతకల నిర్భాగ్యంబు మేనల్లునిన్
గట్టన్ ; [illegible] గుళ్లొయ్యనేగాఁబోలు? కాదెన్నఁడున్

బట్టంబట్టితినేనుఁగూడఁ బయిసంబంధంబె కావింతుఁగా
కొట్టక్ నీవనుకొన్నయట్లెపుడుఁగానీయంజుమీనమ్ముమీ.

క॥ అనిపలికెఁ మౌనముంగొని
ఘనదీర్ఘాలోచనమ్ము గావింపఁ బతిక్
గనుఁగొనుచు జానకమ్మయుఁ
జనకచటనె నిలిచెనట్టి సందర్భమునన్॥

చ॥ కదలికలేక స్థాణువయి గాఢతరంబగు మౌనమందునన్
బొదలి తపోనిమగ్నుహరుఁబోలుచునాశరభాఖ్యుఁడుండఁద
ద్వ్యదితమునివ్రతంబునకువిఘ్నముఁగూర్చఁదటాలుమంచున
య్యదనునవచ్చినట్టిదొకయద్భుతమన్మథవిగ్రహంబహో!

సీ॥ సోహగుమీసంపు నునుసొంపుగలవానిఁ
దొగరాయు గొరాయు మొగమువాని
మగమీల సగఁజాలు జిగికన్నుఁ గవ వానిఁ
గుదురూని కొదలేని నుదురువాని
కరిముంగరాల ముంగురుల రంగుల
సోడఁగానబఁడరాని [illegible]
పొంగారు బంగారు రంగుచాయల [illegible]
సురవైన కరవైన యురమువాని
తళుకులీనెడు నెల బ్రాయమొలుకువాని
తెలుకువింగు కాని సొగసూని నరంబువాని

చెందుగ

గనఁదగినవాని నొకని నాకస్మికముగఁ
గరవుదీరంగఁగాంచి రిర్వురునుగూడ॥

సీ॥ వదలలావణ్యాంబు ప్రవహించుకాల్వనాఁ
ప్రక్క పాపట తేటు పరిఢవిల్ల
చలువఁజేసిన ట్వెల్లుపట్టుపైని గులాబి
పట్టునెక్కయి కాంతులుట్టిపడఁగ
సూక్ష్మసన్నాకన్నకోటు నీటులతోఁడ
కాశ్రీకించుసురంగు కయ్యమాడ
పాలమీఁగడవన్నె గౌలుమేలిపైరాయి
ముస్తాబును మరింత ముద్దుసేయ
జోడువాఁడాతనికి లేదు లేడటంచు
జోడు మేకోడుఁగూడఁ బల్కుచుండ
శాపవశమున మానవరూపవుగన్న
మారుగతినున్న యాసుకుమారునగని ॥

క॥ సతియును బతియును సత్య
ద్భుతగతిఁగని యొక్కమారు తుళ్లిపడంగా
సతఁడును వారల చెంతకు
సతిరయమునవచ్చి "కుశలమా సీత"యనన్ ॥

శా॥ ఆనందమ్మునజానకమ్మయెదుట యానోయి! నాతండ్రి!నీ
పై నేపాణిములుంచి యింతవలుకున్ భద్రమ్ముగానున్న దీ

పై నీమూలమునన్ సుఖించును శుభప్రారంభమానింకఁదం
డ్రీ! నాగండము బాపినాడవుగదోయీ! నీవుముమ్మాటికిన్॥

ఉ॥ మామయగారికిప్పుడొకమారు నమస్కృతిజేసి నీకుఁగ
న్యామణినిమ్మటంచు వినయంబుగవేఁడుకొనంగదోయి! నీ
వేమటు తెల్లబోయెద? వి దేసమయంబిఁక ప్రొక్కుమోయి! నీ
నామను; గన్నులారఁగని నానసమందున సంతసించెదన్॥

గీ॥ అనిపలికి తండ్రికిన్ మొ్రక్కుమనుచు గురువు
తొల్లి ప్రహ్లాదు ముందుకుఁ ద్రోసినట్లు
త్రోసెఁ బలిచెంతకతని నాతోయజాక్షి
త్రోసినంతనె రామచంద్రుండుఁగూడ.

ఉ॥ సుందరమందహాసపురుచుల్ మొగమందునఁదాండవింపఁగా
ముందునకేగివానిపదముల్ గనిమెల్లఁగమ్రొక్కినంత న
మ్మందుఁడదేమొగొగ్గి తనమందసమందలిపొత్తునిచ్చె నచ్చ
చ్ఛందమునన్ "జిరాయు"వనఁజాల కనేకదనదీవనమ్ములన్.

ఉ॥ అంతటితోడఁబోకశరభాఖ్యుఁడుపల్కెఁ "గుమార! గైలుఖ
గ్రంథమొనయ్య? యెట్టులభియించితిదయ్యది? యెవ్వరిచ్చినా
రింతకునీకు? నెంతవ్యయ మేమిగొనర్చితి? వావిశేష మొ
క్కింతయెఱుంగఁజేయుమన నేమియుఁబల్కక రామచంద్రుడున్

గీ॥ తెల్లఁబోయిన మొగముతో మెల్లఁగఁదన
యత్తనరయంగ, నామెయు నతనిహృదయ

మెఱఁగి చప్పనఁనాతని కరముఁబట్టి
ప్రక్కకునులాగి యిట్లని పలుకఁదొడఁగె.

చ॥ "సరిసరి! రైలుఖర్చుల ప్రసంగమయిప్పుడుముఖ్యమైన! దె
వ్వరొసఁగి, రెంతఖర్చనుచుఁ బ్రాణముతీయుచునున్న వారు; ఎ
వ్వరిడినన్లేనువచ్చినను వచ్చును! గాసునుబంపరైతి రీ
తరుగనిప్రశ్న లేటికి వృథాశ్రమమిూకును వీనికింగదా? "

సీ॥ పావకాశమ్ముగా నాప్రసంగమితని
నడుగనచ్చును పావమిప్పుడు భుజించి
నాఁడో? యాకలితోడనున్నాఁడో? సీత
కంటఁ బడనిండు మొదట నన్నింటికన్న॥

గీ॥ అని వచించుచు రామచంద్రుని గుమార్తె
కడకుఁ గొనిపోయెనప్పుడా పడతిమిన్న;
లోభియును లేచి తనగదిలోని కరిగి
మంచమునఁజేరి యేమొ యోజించుచుండె.

గీ॥ ఏమొయనునేల ? ఆనాడు రామచంద్రుఁ
డెటులవచ్చెనో? రైలుఖర్చు లెవరొసఁగిరో?
భార్యయేమైన వానికిఁ బంపెనేమొ?
యనెడు సంశయమందున మునిఁగెనతఁడు.

గీ॥ ఔషధముదాగి పథ్యమ్ము నప్పుడేగొని
చిన్నమాగన్ను వెట్టి వచ్చియునురాని

కనుకనుపట్టిన సీత నా జననిచేరి
సంభ్రమోత్సాహములు లోన సందడింప.

ఉ॥ చిన్నికుమారి! నాయనుఁగుసీతమతల్లిరో! యొక్కమారునీ
కన్నులవిప్పుమమ్మ! యిటుకన్గొనుమమ్మ! నిరంతరమ్ము నీ
మన్ననగన్నవాఁడు సుకుమారుఁడునీ హృదయప్రియుండునీ
వెన్నినరామచంద్రుఁడితఁడే!యితఁడే!యితఁడే!కుమారికా!॥

చ॥ అనియరచేత మేనిపయి నల్లనఁ దట్టినయంత సీతయుఙ్
గనులనువిప్పి పెన్నిధినిగాంచిన పేదవిధానఁజెంగటఙ్
గనియె నవీనమన్మథునికై వడిఁ గ్రాలెడుచట్టివాని నా
ననజితపూర్ణచంద్రుని గనద్గుణసాంద్రుని రామచంద్రునిఙ్.

మ॥ ఘనరోగాంధతమోనివృత్తియగుభాగ్యంబెల్లఁజేకూరఁగాఁ
గనులఙ్ బాష్పతరంగసంఘములసంఖ్యాకంబులై మీరఁగా
ననురాగాంబుధివృత్తటిఙ్ గడచిమిన్నంటంగనుప్పొంగఁగాఁ
గనియెఙ్ బాలికరామచంద్రముఖ రాకాచంద్రబింబంబటఙ్

శా॥ యోగ్యుండౌ హృదయప్రియుం డెదుటనేయున్నాఁడు, [నాపుణ్యముఙ్
భాగ్యంబుఙ్ ఫలియించెఁదీరసిమనోవ్యాధిఙ్ విసర్జించి, యా
రోగ్య బెప్పటియట్లకంటె, నిఁకనే రోగంబులేదంచు, నా
రోగ్యంస్నానముఁజేసెసీత,సుకుమారుంగాంచి,కన్నీటితోఙ్.

చ॥ రజనిచరేంద్రుఁడా శరభరాజును, బాపము జానకమ్మ యే
త్రిజటయు,దుర్గమంబయి స్ఫురించెడు నాగదియెల్ల లంకగా

నిజముగనందు సీతవలెనే కృశియించెను సీతఁజూడ, బా
ష్పజలధిగట్టె, ధైర్యనగసంతతిచే మనరామచంద్రుఁడున్.

గీ॥ రామచంద్రుఁడు, సీత, పరస్పరావ
లోకనంబునఁబడి యదే లోకమట్లు
లోకము మరచియుండ, నాలోన జాన
కమ్మ యత్యాదరమున సీతమ్మ నరసి॥

చ॥ ‘‘చనువుగ బావతో మునుప్రసంగమొనర్చెడుదానవమ్మ! యే
మనియునుబల్కరింపవిపుడయ్యయొ! యీతనియీశలింక, లే
వనుకొని నిశ్చయించుకొనియా? మరికాఁగలభర్తతోడనే
మనెదటంచు సిగ్గుపడియా? తనయా! పలుకాడవేటికే?.

చ॥ మొదటిదెకారణంబయిన ముద్దులగుమ్మ! యథార్థమేనుదె
ల్పెదవినుమ! నాదుకంఠమున లేశముఁబ్రాణము నుండు ... చున్న); నీ
ముదుసలి దండ్రిపట్టుదుదముట్టదు; కష్టము ... మైనఁబొం
దెద, నోర్చియించుకైన వెనుదీయక కార్యమునిర్వహించెదన్

మ॥ సకలోపాయములన్ బ్రయత్నపడి సీనఁకల్పమిాడేర్తు, నీ
క్రొకలోపంబునుగల్గనీయనుజుమీ! యొక్కింతధైర్యంబుతో
నిఁకనీవ్యాధి తొలంగఁజేసికొని యెట్లేనిన్ సుఖింపంగదే?
యకటా! బల్మినిజంపుకొందునటె బిడ్డా! నిన్ను నాచేతులన్?.

మ॥ ఇటుతాఁబట్టినయట్టి కుందెటికి మూడేకాళులన్నట్టు తె
ప్పటికింబట్టినపట్టు మానకనినున్ బాధించినన్, దండ్రిచెం

గటనిన్నుంచక వెంటఁబెట్టుకొని శీఘ్రంబేను బుట్టింటికిం
తటితోనేగి,విశేషమంతయునుమీతాతయ్యతోఁజెప్పెదన్.
ఉ॥ చెప్పిననాలకించు, నినుఁజంతకుఁబిల్చును, ముద్దులాడు, నీ
కొప్పునుదువ్వు, నక్కుననుఁగూర్చు, సరేయని రామచంద్రుఁడా
నప్పుడె పిల్వఁబంచును, రహస్యముగానిఁక నీదుతండ్రికేన్
జెప్పక యేవివాహమును జేయును, జూతము మీఁదిసంగతుల్ !.
మ॥ అని, మేనల్లునిగాంచి,,,యోయిసుకుమారా! నీనిమిత్తంబుగా
ననియింకేమియొ చెప్పఁబోవుసరికే ,,కౌనా! యొక్కమారెట్లు ర”
మ్మని, తన్నుం బతిపిల్చినట్లగుటచే, నాసాధ్వితా లేచిపో
యెనునందుండక, మేనల్లుచెవిలో నేమేమొపల్కుచున్.
గీ॥ పిదపనందొంటిగానున్న ప్రియులొనర్చు
 భాషణక్రమమ్మును, బరస్ప
 రానురాగక్రమమును ముందరయువచ్చుఁ
 దొలుత జానకమ్మనుగూర్చి తెలియవలయు.
గీ॥ పిలుపువినినంతనే యామె యులికిపడుచు
 భర్తగదిలోనికేగి నిల్వఁబడెనెదుట !
 నులకమంచంబుపై వెల్లకిలఁబరుండి,
 యేమొ తలపోయుచుండె లోభీశ్వరుండు.
గీ॥ కొన్నినిముసమ్ములగు వరకును నొకంత
 పక్కకుఁ దిరిగిచూడక యొక్కమారు

పెద్దనిట్టూర్పువిడిచి, లోభిప్రభుండు
జానకమ్మనుజూచి, తక్షణము లేచి.

గీ॥ ఔనె ! నిన్నొక్క సంగతి యడుగవలసె;
నున్నదున్నట్టులే చెప్పకున్న యెడల,
వీపుచేల్చెద నెముకలు విరుగఁదన్ని
కొంపలోనుండి నినుసాగ నంపువాఁడ.

ఉ॥ మాయగదోచుచున్నది సుమారుగటిక్కెటుఖార్జి రెండురూ
పాయిలనాల్గణాలుగద? పైనగుఖర్చుల కెల్లనొక్కరూ
పాయియునైనలేకెటులవచ్చును? మొత్తముగాఁగమూడురూ
పాయిలనాల్గణాలెవరు పంపిరొవానికి నీవె చెప్పుమా ! ॥

శా॥ నీవేషాలును నీదుసంగతులు గన్పెట్టన్ రహస్యంబుగా
నీవేమైనను బంపియుండువని సందేహింపఁగానా
కావృత్తాంతముచెప్పి, చేసినది తప్పించొప్పుకొమ్మింక, నీ
కీవేళన్ విధియేవ్రాసెనొకదే? యిస్సీ! మహాపాతకీ ! ॥

క॥ నానమ్మివేసినావా ?
నానునఁగల కానునమ్మినావా ! యేదీ !
నేనొక్కమారు చూచెద
నీనానును దీసియిమ్ము ! నిజముగ్రహింతున్.

క॥ నీకృత్రిమ మేదైనను
గాకుండిన యెడలఁ జిల్లిగవ్వయునైనన్

లేకున్న వాఁడువచ్చుట
యేకరణిని సంభవించునే గయ్యాళీ! ॥

మ॥ అనియమ్మంచము డిగ్గికట్టెదుట నుగ్రాకారుఁడై నిల్చి నం
తనెయొక్కించుకవెన్కకుంజరిగి కాంతారత్న మప్పట్టునన్
దనకేమార్గముఁగానరాక పతిచెంతం దప్పువంగీకరిం
చిన-చోఁదన్నుక్షమించునేమొయనిలోఁజింతించిభీతాత్మయై॥

గీ- కాసుగల్గనినానును గళెమునుండి
వెలుపలికిఁదీసి, పతికిఁజూపించి, గద్గ
దస్వరంబున నపుడు కాంతాలలామ
గడగడవడంకుచున్ బల్కఁగడఁగెనిట్లు.

మ॥ ‹‹ఇదిగోచెప్పెద వాస్తవమ్ము, విని, నన్నేలీల దండింతురో
యదికానిండు! తెగించిసిద్ధపడినా, నన్నింటనిర్భాగ్యనే
కద? యీకాసునునన్నపూర్ణకడఁ దాకట్టుంచి,యీనాటనే
పదిరూపాయిలు రామచంద్రునకునేఁబంపించిరప్పించితిన్॥

గీ॥ అనుచుఁగన్నీరు గార్చుచు నన్నుమిన్న
చేతులనుమోడ్చి కనుమూసి శిరమువంచి
మౌనమునుదాల్చియుండ నమ్మానవాధ
మాధముఁడు జాలి యొక్కింతయైన లేక ॥

శా॥ గొడ్డుంగోసెడువానికన్నను గడుంగ్రూరాత్ముఁడై నాఁడుచే
దుడ్డుంగైకొని దయ్యమూనినటుగంతుల్ వేయుచున్ లేశమే
యడ్డుక్ లేకయె చచ్చునోబ్రతుకునోయన్ శంకయున్ లేక తా
గొడ్డుబాదిన యట్లు బాదెనహాహా! కోపించిసాధ్వీమణిన్॥

పండుగ కట్నము

పురుషునకునైన స్త్రీకైనఁ దరుచుగాఁగఁ
గష్టదినములనన్నియుఁ గష్టములును
శుభదినమ్ములనన్నియు శుభములెయగు;
సృష్టివైచిత్ర్యమియ్యది స్పష్టపరుచు ॥

గీ॥ తనదుగృహచారమున నింతదనుకఁబడయ
రానియిడుములఁబడి పొందరానివ్యాధి
నడఁగి కృశియించెసీతమ్మ; యాదినమ్ము
లరిగె శుభదినములు మొదలయ్యెనిపుడు ॥

గీ॥ మంచునంగప్పఁబడి ముకుళించి యుదయ
భానుకిరణ ప్రసారమ్మువలన మిగులఁ
భాసిలినపద్మము విధానవాసిగాంచె
గతమనోవ్యాధియై సీతక్రమముగాఁగ ॥

గీ॥ పతికతనఁదన యెడలెల్ల జతుక లేషఁ
జాలనని మంచమెక్కెను జానకమ్మ;
రామచంద్రుండు సీతసంరక్షణమును
వంట శరభరాజును జేయవలసివచ్చె॥

సీ॥ మంచిమాటల నాదరించుచున్ దన్నులా
లించుచున్ మందుఁద్రావించునపుడు

నామీఁదనొట్టంచు నావంతు కడియొక్క-
టంచుఁ బధ్యంబు తినిపించునపుడు
మనమేమి మాటలాడుకొనిన నియ్యదెవేళ
యంచుఁ దానిద్ర తప్పించునపుడు
ననుఁజూచి లేవవెంతటి గౌరవమటంచు
నడిపించుటకు యత్నపడెడునపుడు
తనవయిందన ప్రియునకుఁదనరునట్టి
ప్రేమగుర్తించి తానును బ్రేమనించి
తెలిసి తెలియని వలపులఁదళుకు లొలుకు
సీతయానంద మేమంచుఁ జెప్పవచ్చు! ॥

సీ॥ తలనొప్పియనిసీత పలుకంగఁ గపురంపు
గందంపుఁ బూత మొగానఁబూయు
అరుచిపోవదునోటికన దాడిమ ఫలములు
మాటిమాటికిఁదెచ్చి నోటనునుచు
కలవికారంబెట్టు తొలఁగునోయని సంతఁ
దమలపాకులుచుట్టి నమలఁజేయు
మంచిగాలియె రోగికించుమించుగ నౌష
ధంబంచు నించుకర్తరువొసంగు
జ్వరము వచ్చినట్లున్నదని మరలననినఁ
బాణితలమును బ్రియురాలి మేనఁజేర్చు

భావిశుభసూచకంబులు బయలుపడగ
సీతసంరక్షణ మతండు సేయుచుండు॥

ఆ॥ వె॥ ఎట్టిబాధలేక యేమూలుగునులేక
ప్రియునికతనసీత ప్రియము సెందు
"జరుగుచున్న యెడల జ్వరమంత సౌఖ్యంబు
లే"దటన్నమాట వాదుగాదు ॥

ఉ॥ తీయనిద్రాక్షపండ్లు కొనితెమ్మనిసప్పుడుగాని, యౌషధం
భీయఁగవేళయంచు వచియించినయప్పుడుగాని, లేకయిం
కేయదియైనఁ దానడుగనెంచిన యప్పుడుగాని, రామచం
ద్రా!యనియైన, బావయనియైనను బిల్వదుసీత నేర్పునన్॥

ఉ॥ ఒక్కొకవేళనెందులకొ యూరకపక్కన నవ్వుచుండు, రిం
కొక్కకవేళదుఃఖమున నొక్కటనశ్రులుగార్చుచుండ్రు, పై
నొక్కొకవేళగోప్యముగ నూరకయేమియొచెప్పుకొండ్రు; పెం
పెక్కనిలేవయస్సుగల యీప్రియులిర్వురనేక భంగులన్.

ఉ॥ "కన్నులనీరుపెట్టకుముకా గలకార్యముఁగూర్చి, యీశ్వరుం
డన్నివిధంబులన్ సదయుఁడై మనపక్షమెయున్నవాఁడు, నీ
నాన్నయునమ్మయున్ తమమనంబుల నెంతటి పేదవానిగా
నన్నుకొండ్రో నేనులలనా! వినుమంతటిపేదఁగానుజూ."

మ॥ తనప్రాణంబును బంపునట్లు బడిజీతంబెంతో కష్టంబుతోఁ
బనుచున్ నీజనకుండునాకు; నికనాపై ఖర్చులో నాదుభో

జనమో! బట్టలో! యెట్లు కాలమును బుచ్చంగల్గుచున్నానో, నీ
జనకుం డున్ మరినీవు; నీజననియున్ శంకింతురే యెన్నఁడేన్.

మ॥ అతికష్టంబున నింతకాలమును విద్యాభ్యాసముం జేసితిన్
గతియించెన్ వినుమాదినంబులు; సుమాకాంతుండు నాయందుదా
నతికారుణ్యముఁ జూపినేటికొక యేడయ్యెం జుమీ! యస్మదు
న్నతవిద్యాభ్యసనప్రయత్న ఫలమొందంగల్గుచున్నానిటుల్.

ఉ॥ వారిజనేత్ర! నాకుసహపాఠియనంగలఁ డొక్కఁడా జమీం
దారుకుమారరత్నము కతమ్ముగ నిత్యము నేనునున్ జమీం
దారుకుమారునట్టులె ముదమ్ముగ వహింతును, వానిమైత్రిబం
గారపుఁ గొండచందమునఁ గల్గెను నాకునిజమ్ము దెల్పితిన్.

చ॥ వినుము! విశాఖపట్టణపు వీధుల జోడుగురాల బగ్గిపై
ననుదనపక్కఁ జేర్చుకొని నాప్రియమిత్రుఁడు పోవువేళ, నే
మునుపడినట్టి కష్టములు ముద్దకు లేకయె పస్తులుండుటల్
మనసునఁ జ్ఞప్తిరాఁగ "విధిమాయయహా!" యనుకొందునంగనా.

ఉ॥ కన్నియ! వానిమైత్రి యెటుకల్గెనొ తెల్పెదఁ జూడు; వానికిన్
టెన్నిసుప్రాణమౌ; నిరుడు టెన్నిసుమేచను నందుటీములె
న్నెన్నియొ వచ్చె; నన్నిటిని నేనెజయించి, మదీయకందుకా
భ్యున్నత కేళికాపటిమనొందితిఁ దత్కలధౌతపాత్రమున్.

మ॥ అదియే కారణమాదినమ్ము మొదలత్యంతమ్ము స్నేహమ్ముగా
ర్చి, దయంజూపి, మదీయదీనదశకుంజింతించి, యేలోపముం

డదు నీకేపయినంచు ధైర్యమునుబొందంజేసి, నాకెన్నియో సదుపాయమ్ములు సేయుచుండెనతఁడో చంద్రాననా! వింటివే ?.

గీ॥ తాను మెట్రిక్యులేషనుతోనె చదువు
విడుచునట ? యింకనను(గష్టపడి పరీక్ష
ప్యాసుగమ్మనుచుండె; నా వరుసచూడ
నాతఁడుద్యోగమిప్పించు నంచునెంతు.

గీ॥ అయినఁ బట్టపరీక్ష ప్యాసయినవరకు
మానవలెనని లేదు నామానసమున
నింతకును నెంతప్రాప్తమో యెవ్వఁడెఱుఁగు"
ననుచు భాషించు సీతతో నప్పుడపుడు.

గీ॥ వేడుకలు పరిహాసముల్ వింతలు గుస
గుసలు కథలును నవ్వులు నెసఁగమెసఁగ
నాయవస్థ బాల్యక్రీడయట్లు వార
లిరువురు గడుపుచుండిరిదే విధాన.

సీ॥ మందొంటఁబట్టెను మాంద్యంబు తగ్గెను
నన్నంబుపైఁ గొంతయాశకలిగె
తలనొప్పియునుబోయెఁ దరిగెనాయాసమ్ము
జ్వరము లేమిని నీరసమ్ముడంగె
లేచి కూర్చుండఁగల్గెను నించుకించుక
యడుగులు తడబడ నడువఁదొడగెఁ

అవయవంబులయందు జవసత్వములుగూడె
స్వేచ్ఛగాఁదిరుగాడు చేవదనరె
చిన్నపనులను మెల్లఁగాఁ జేయుచుండె
నాటపాటలు చదువులు నన్నియును య
థావిధి జరుపఁబూనె సీతాలతాంగి
తల్లిదండ్రులుఁ బ్రియుఁడును నుల్లసిల్ల.

ఉ॥ అల్లనఁ జిక్కువిప్పి తలయంటి జలమ్ములువోసి, సీతకుఁ
దెల్లనిబట్టలిచ్చి నునుతేటొనఁగూర్చుచు జానకమ్మ తా
నల్లనియచ్చుబెల్లమున నాలుగువుంజల పొంగుబూరెలఁ
వల్లభునాజ్ఞగైకొని యుపారము పెట్టెను నమ్మవారికిఁ.

శా॥ రంగారంగ మొగానఁబూర్వపుఁగళల్ రాణింప, నాబాలశు
ష్కాంగంబుల్ మరలఁ యథావిధిమనోజ్ఞాకారముంబూన, నెం
దుంగోరంత కొరంతలేక వెలిగెఁ దొల్లింటి సింగారపుం
బంగారంపు నిగారపుం జిగితనూవల్లిఁ విరాజిల్లఁగఁ.

క. కష్టంబులెల్ల సీతా
కష్టములటు సీతకెంతో కష్టతరములై
కష్టమ్ముపెట్టె; నిపుడా
కష్టమ్ములు విచ్చె; మంచికాలమువచ్చెఁ.

క॥ కాలిం బను కూలంబయి
కాళ్లియుఁ దనతండ్రి పట్టుకదలించెను న

కాలంబు మాత్రమింక ను
రాలేదీగడియవఱకు రాజాననరున్.

క॥ పూర్వంపు బుద్ధిమానక
పూర్వంపు దనపట్టుదలను బోవిడునకయే
పూర్వంపు రీతినె మొదలిడెఁ
బూర్వంపు యత్నముల కయ్యపూర్వుఁడు మరలన్.

ఉ॥ బంధులకుత్తరాలనిపె బాలికకెచ్చటనైన మంచి సం
బంధము గల్గెనేని జతపర్పుఁడటంచును; మేనయల్లుసం
బంధపుటాశలేకమును బాయక, మానకజానకమ్మతా
నుందగుసాధనంబునుగనుంగొనయత్న మొసర్చునెప్పుడున్

గీ॥ పండుగకు నేమయిన నీయవలసివచ్చు
ననుచు రామచంద్రుని సాగనంపనెంచి
,,చదువుపోవును మరల వచ్చెదవుగానఁ
జను" మనుచుఁబల్కె మెల్లంగా శరభరాజు॥

గీ! సీతతోడఁబ్రసంగంబు సేయుచున్న
యత్తకడకేగి మామపొమ్మనినవార్త
దీనవదనుఁడై యాతండు తెలిపెనపుడు
తల్లియునుగూతురునుగూడఁదల్లడిల్ల॥

ఉ॥ పండుగకన్నమీవలసి వచ్చునటంచునునెంచి,' నిన్ను నిం
దుండఁగనీకపొమ్మనుచునుండిరి మామయగారు? కానిసీ

వుండు! భయంబులేదెటులనో సవరించెదనేనె; యింతకున్
బందుగకట్నమిచ్చు భగవంతుఁడె నీకు విచారమేటికిన్ ॥

గీ॥ అనిపలికి జానకమ్మ మేనల్లుతోడ
సీతతోడనట్టులె చాలసేపువరకు
భావిసంగతులనుగూర్చి పలువిధములఁ
దలఁచుచుండంగ నాటి మధ్యాహ్నమందు॥

క॥ అరగంటై యెచటికో చని
పరుగుననుదెంచి తొట్రుపడుచును నింటం
జొరఁబడి చావడి తలుపులు
శరభాఖ్యుఁడు మూసె నేమిజరిగెనొ తనకున్ ॥

గీ! తలుపులనుమూసి నిట్టూర్పు లొలుకుచుండ
భార్యకడకేగుదెంచి యా బ్రాహ్మణుండు
పలికెనీలీల గద్గదస్వరముతోడ
రామచంద్రుఁడుఁ సీత విభ్రమముజెంద ॥

శా॥ నేనెంతైన నదృష్టవంతుఁడఁగదా ! నిక్కంబుగానేడు నా
ప్రాణాలిట్లరచేతనుంచుకొనుచుఁ బర్వెత్తుచుఁ వచ్చితిఁ
నేనీనాడిలుబాసినట్టిక్షణమింతే! యెట్టిదోకాని యో
హో!నాపైఁబడనున్నగండమదియెట్లోతప్పిపోయెంజుమీ!॥

మ॥ మనయమ్మాయికియుక్తమైనయొకసంబంధంబుచేకూరెనం
చును మాటాడఁగమీరురావలయునంచుఁ బేరిసుబ్బన్ని

న్న నైనాకుఁగబురంపె నావిషయమున్మాటాడనూహించి యా
పనిపైఁ బోవుచునుండ మార్గమున నాప్రారబ్ధకర్మంబునన్ ॥
ఉ॥ ఏమనియందు నూర్గురకునెక్కుడుశిష్యులతోడ శంకర
స్వాములవారు నాకెదురువచ్చుచుఁ గన్పడినారు తోడనే
స్వామికిభిక్షయీయవలెఁ జచ్చితిరా భగవంతుఁడా యటం
చీమెయి నానికంటఁబడకే పరుగెత్తుచు వచ్చితిజుంమీ! ॥
ఉ॥ కంటనొకింతయుంబడక గ్రక్కునవచ్చితిఁగాని లేనిచో
వెంటనె భిక్షకై కోటికివేయఁడెప్రాణములైదుఁగూడ నా
కంటికి భూతమట్లతఁడు కన్పడుచుండెను నింకమీఁద నే
నింటనెయుందు లేడనుమి యెవ్వరుతల్పులుగుద్దిపిల్చినన్ ॥
క॥ వీఁడిల్లుకాల ! "ఎంతకుఁ
బోడట ! తనపాదకట్నమును జెల్లింపన్
బీడించుక తింటాడట !
లేడనుమీ ! శరభరాజు లేడనుమింటన్ ॥
గీ॥ నూరుగురితోడఁగొంపలునూర్చునంట
వేలువందలుపాదకట్నాలునంట!
బీదసాదులుననుమాటలేదెయుంట!
భిక్షయిడకున్న నాంక్షలు పెట్టునంట ! ॥
ఉ॥ కొట్టితినంచునాపయినిగోపమువూనుము! మానకున్నచోఁ
గొట్టుమునీవుఁగూడనను గోపముఁజెందను; నంతెకాని, నా

గుట్టును బైటఁబెట్టకుము కొంపకనర్థమువచ్చు నిన్నికన్
గొట్టనుగొట్టనెన్నఁడును గోపముజెందను దిట్టనింతయున్॥

క॥ తలుపులుదీయకుమీ ! గడి
యలుకడు జాగ్రత్తసుమ్మి ? యనియాతురతన్
బలుకుచు నాతఁడు గదిలో
పలికింజని మంచమందుఁబండుకొనంగన్॥

క॥ కలకలమనికిలకిలమని
పలు తెఱఁగుల శరభరాజు పలికినపలుకుల్
తలపోయుచుఁ గడుపులు చె
క్కలుగా నాముప్పురు నవ్వఁగడగిరిమిగులన్.

గీ॥ నాఁడు మొదలుగ మరి మూఁడునాళ్ళవరకు
శరభరాజాగ్రహించునన్ వెరపుచేత
వీధితలుపులు తెరువక విసుగుకొనుచుఁ
గాలమును వారుముప్వురుఁగడపిరంత॥

గీ॥ శరభరాజును నట్లెమంచానఁజేరి
కాలమునుభీతచిత్తుఁడై గడపుచుండె;
అతఁడు తనభోజనము వేళలందుఁదప్ప
గదివిడిచిపై కిరాఁడొక్కగడియయైన॥

ఉ॥ ఏమయినన్ రవంతధ్వనియొచ్చుటనైనను నాలకించుచున్
జీమచిటుక్కుమన్నఁదన కెంతకు భీతుసుగోర నచ్చునా

స్వాములవారిశిష్యులని చెప్పనఁద్రుళ్ళిపడంగఁజొచ్చెఁదా;
నీమెయి మూఁడునాళ్ళరుగ నింతటనాలవనాటిప్రొద్దునన్

గీ॥ శరభరాజు గుమ్మముకడఁజతికిలఁబడి
వ్రేళ్ళనేమేమొ లెక్కలు వేసికొనుచు
నొంటిరిగనుండఁగాఁబెరటింటినుండి
గుండెలను రెండుచేతులఁగొట్టుకొనుచు॥

మ॥ కనులందశ్రులుగార, గద్గదికతోఁగంఠస్వరంబొప్ప, నా
వనజాతేక్షణ జానకమ్మయటకుం బర్వెత్తుచున్ వచ్చి, యి
ట్లను"నయ్యో!మనకొంపమున్గెనిఁకనేమందున్గులంబందునన్
మనకయ్యెన్ వెలి,నీళ్ళుపుట్టవిఁకసామాన్యంబుగానెచ్చటన్

శా॥ ఏమే? యేమది? యేమియయ్యెఁ ద్వరగా నేమో యెఱిం
గింపు మం
చామాటల్ వినిలుబ్ధుఁడాతురతతోనామెన్ సమీపింపఁగా
,,ఏమేమంచునుమీరునన్నడుగరాదేమయ్యెనో యయ్యొ;నిం
కేమైనన్ మనసీత గొంతుకను మీరేకోసినారింతకున్॥

శా॥ ,,అయ్యయ్యో! మనసీతగొంతుకను నేనాకోసినానిప్పుడే
మయ్యెన్ జెప్పక యేడుపెందులకె జెప్మా"యంచుఁజీకాకుతో
నయ్యబ్జాక్షికనంగనామెయను,,మీయత్నంబుసిద్ధించెఁగా
నయ్యెన్ ఖర్చిఁకఁగాదు; సీతకువివాహంబెట్టులౌనీపయిన్॥

ఉ॥ సందియమేల? చిన్నది రజస్వలయైనది; దానిజాతకం
బందు వివాహయోగము రవంతయులేదు; సరేకదా కులం

బందునసాటి బంధువులయందున నీ తలవంపు మీకు నా
కుం దుదకిట్లు వచ్చె; మనకుంగతియేమికనేమిసేయుదుర్॥

ఉ॥ చిన్నది యీడుదప్పె నిఁకఁ జేయకతప్పదు పెండ్లియంచు నే
నెన్నివిధాలఁ జెప్పకొని యేడ్చితిఁ; జెట్టునుబుస్సుమంచు నే
నన్నది లేశముం దలపరైరికదా? యిపుడేమిదారి? యే
మున్నదిసాధనంబు? గతులున్న వెమీకునునాకునక్కటా!॥

ఉ॥ పెద్దలు మీకునాకు వెలిపెట్టిననోర్చెదరో? కుమార్తెతాఁ
బెద్దదియైనమాట వెలిపెట్టక యల్లుని జేరఁదీసి యి
య్యిద్దరికిన్ రహస్యముగ నెచ్చటనేన్ముడిపైతురో? అయో
ముద్దులబిడ్డ నేనడిసముద్రములోఁ బడపైతురోకదా?॥

గీ॥ అమ్మలక్కల బుగ్గపోట్లందఁజాలఁ
బుట్టినింటికి నాకర్మమునను బోదు
కటకటా! సీతతోడనే గంగలోన
నురికెదరో మీరలట్లులేయురుకుఁడింక ॥

మ॥ అనికన్నీరొలుకంగ రివ్వ్వమనియయ్యబ్జాక్షి వంటింటికై
పునకుం బోవుచునుండఁలుబ్ధుఁడుకరంబుల్ సాచిఁ యానే!
[యొనే!
మనకర్మంబిది యిట్టులున్నయది; యేమార్గంబుచేనైననిం
దనుదప్పించుకొనంగఁజూడవలెఁగర్తవ్యంబెటింగింపుమా!

ఉ॥ గ్రామమువారిపైఁబడి, బకాసురుకై వడిఁ జంపుచుండెనా
స్వాములవారు; కాల్గదపఁజాలను గావున రాత్రివేళ నే
డేమయినన్ రహస్యముగ నేగెద సుబ్బనతోడనంతయున్
సామముగాఁబ్రసంగమునుసల్పెదఁగార్యమునిశ్చయించెదన్॥

చ॥ నినుబ్రతిమాలుకొందునిఁకనీవొకయింతయునీరహస్యమున్
మనయిలుదాటనీకుము ప్రమాదవశం బెవరేమిసేతు రం
గన! వినుమాఁడుబిడ్డలను గల్గినవారిటువంటి కష్టముల్
గనెదరుచాటుచాటుననె కన్నెలరున్ముడివైతు రేకదా:॥

గీ॥ నమ్ముమిదిమూఁడునాలుగు నాళ్లలోనె
యేదయిననొక్క సంబంధమేనుగూర్చి
యేకరాత్రివివాహ మొందేనొనర్తు
లలన! రెండవకంటికిఁ దెలియకుండ॥

గీ॥ అనుటయును జానకమ్మ మీఁరాడినంత
నటుకు సత్యంబెకాని నాపశ్నవినుఁడు!
ఏకరణిదాచఁగలవారొ యీరహస్య
మెవ్వరెఱుఁగనియట్లు మీరింకమీఁద॥

మ॥ తనరున్ సీతనొసంగలేదనుచుఁజిత్తంబందుఁగోపంబుపెం
పునమేనల్లుఁడురామచంద్రుఁడిఁక రేపోనేఁడొ తానేగి, య
ల్లననాస్వాములవారిఁగాంచి,యిది తెల్లంబౌనటుల్ చెప్పి, యాం
క్షను బెట్టింపఁడె?దానిఁదీర్చుకొనరొక్కం బెంతొ ఖర్చౌఁగదా॥

సీ॥ స్వాములవారిభిక్షుకు నెంతలేదన్న
నుండఁగావలెఁగదా రెండునూర్లు !
పాదకట్నంబంచుఁ బట్టిపీడింపంగ
సర్పింపవలెఁగదా యైదునూర్లు !
మనసీతచేవెలి మరలించుకొనుటకు,
నీయఁగావలెఁగదా యేడునూర్లు !
ఆమీఁదపై ఖర్చులందందులంచాలఁ
బోయఁగావలెఁగదా మూఁడునూర్లు !
మరియు స్వాములవారి సమక్షమందె
పెండ్లిసేయుటయే సంభవించెనేని
వందలేకావు, వేలును వదలిపోవు;
పైనిమీఁచిత్తమును సీతభాగ్యమింక॥

గీ॥ తప్పదిదిమీకు సీతనాతనికొసంగ
కున్నఁ; గావునరవ్వలేకుండఁ జల్ల
చల్లగాఁబిల్ల నామేనయల్లుఁగూర్చి
పెండ్లి యయ్యె నటంచనిపించుకొనుఁడు? ॥

గీ॥ పలుపలుకులేల? కడసారిపలుకువినుఁడు!
పిధిఁబడి వేనవేల్ ఖర్చుపెట్టువారొ?
సీతనారామచంద్రుని జేర్చువారొ ?
యేదిసమ్మతమౌ నిశ్చయించుకొనుఁడు ! ॥

గీ॥ అనఁగవిని నిప్పుద్రొక్కినయట్టి కోఁతి
గతిని, నున్మాదమెత్తినకరణి, దయ్య
మూనినవిధాన లేశమున్ మేనిపైని
జ్ఞానమదిలేక యూరకే గంతులిడుచు ॥

శా॥ ,,వేలే? వేలకువేలఁటే? నిజముగా వెచ్చించి జీవించుటె
ట్లో? లేదేయిఁక నేయుపాయమును? వేలే? వేలె? వేలే యటం
చాలీలన్ మదిమాలిపల్కుచును లోభాగ్రేసరుండంతఁదా
నేలన్ వ్రాలెనుమూర్ఛచెందినగతిన్ నిట్టూర్పులంబుచ్చుచున్

ఉ॥ అంతటఁజ్ఞానకమ్మ భయబందిపతిన్ బిగియూరఁబట్ట, నా
వింతలఁబొంచియుండి కనిపెట్టుచుండిన రామచంద్రుఁడున్
జెంతకువచ్చె; నిర్వురను శీతలమైనజలమ్ము మోమునం
దెంతయుఁ జల్లఁ గొంతతడవేగినయంతనె లుబ్ధుఁడల్లనన్ ॥

చ॥ కనులనువిచ్చి, కట్టెదుటఁగన్పడుచుండిన రామచంద్రునిన్
గనుఁగొని,దుఃఖబాష్పములు గార్చుచులేచి, తటాలుమం
[చునా
తనిబిగియూరఁగౌఁగిటనుదాల్చి, మొగానమొగమ్ముచేర్చినె
మ్మనమునఁదెచ్చుకొన్నయభిమానముతోఁ బ్రతిమాలునీగతిన్ ॥

సీ॥ నాతండ్రి ! రావోయి ! నాయన్నరావోయి !
నాకొంపదీయుట న్యాయమోయి !
నామాటవినుమోయి! నీమామనుగదోయి !
నాయందుదుర్బుద్ధి వాయుమోయి!

గుట్టెల్లఁ జెరిచి నాపుట్టుముంపకుమోయి!
కోరి గడ్డము బట్టుకొందునోయి
నీకుఁ జిక్కితినోయి! నీయిష్టమేనోయి
బ్రతికించి నన్నుఁ గాపాడుమోయి
నాదు బ్రతుకెల్ల నీయధీనమెకదోయి
నేనునీవాఁడనెకదోయి నిశ్చయముగ
ముద్దుసీతమ్మ వరహాలమూటనింక
నందుకొనుమోయి! యర్పించుకొందునోయి! ॥

ఉ॥ మారువచింపుమోయి ! యనుమానముఁ జెందకుమోయి !
కన్యనిం
కేరికొసంగనోయి ! పరమేశ్వరు నానవచింతునోయి ! నీ
కోరిననాఁడె పెండ్లియొనఁగూర్చెద నీపయిఁదప్పదోయి ! నేఁ
గోరినయట్లునర్ధనముఁగోల్పడనీయకుమోయి!యల్లుఁడా॥

చ॥ అనిపలుమారు వేఁడుకొనుయల్లుసకుంబ్రియముగ్ఘటించి భా
ర్యనుగని ‹‹నీదుపంతమెసుమాకొనసాగెను నెట్టకేలకుఁ
మనమునసీవుఁగూడననుమానముమానుము ! పెండ్లియత్నమీ
దినమునుండిచేయుము! గతించిన దానిఁదలంప నేటికిన్ ?

మ॥ మనసీతమ్మకు నీళ్ళుపోయువరకుఁ మర్యాదగాపాడి గు
ట్టునుభద్రమ్ముగనుంచు మెవ్వరికి నేఁడుఁ గేపునెల్లుండియుఁ
మనతల్పుల్ మరితీయఁబోకు మెటులైనఁ మూఁడునాళ్ళుంగతిం
చినచో నాపయిలగ్ననిశ్చయము నేఁజేయించెదఁ బెండ్లికై ॥

గీ॥ మగువ! యెల్లుండిబోగిపండుగయె యైనఁ
గనుమపండుగనాటి ప్రొద్దుననె కాని
యింటిలోనికిరాదుక దేకుమూ తేన్ ?
కనుక! మనక దేపండుగదినము సుమ్మ

గీ॥ అనుశరభరాజుపల్కుల నాలకించి
యిన్నినాళ్ల కభీష్టమీడేరెననుచు
నిర్భరానందభరితులై నెగడిరంత
జానకమ్మయు నారామచంద్రుఁ డపుడు ॥

చ॥ చదువరులెంచవచ్చును రజస్వలయైనదొ సీత లేక తా
వదలకజానకమ్మ తనపట్టినపట్టును దీర్పనెంచి యి
య్యదియొకయుక్తిపన్నినదొ యంచునుమాకునునట్టిసందియం
బెదజనియించె నింత కెవ రేమి గ్రహింతురు స్త్రీల
మాయలన్ ॥

మ॥ అరిగెన్ మూఁడుదినాలు; నాలుగవనాడభ్యంగనస్నానమున్
నెరపెన్ సీతకుజానకమ్మ; మరియున్మేనల్లునిన్ నూతనాం
బరునింజేయఁ బదేపదేతనపతిన్ బ్రార్థింపఁ బ్రార్థింపనా
శరభాఖ్యుండుచికాకుతోఁగడుమనస్తాపంబుతోఁగిన్కతో ॥

ఆ॥ వె॥ సీత బాలసారెచేసినప్పుడు తన
యత్తవారొసంగినట్టి చాపు
పురుగు కొట్టుక మిగులఁ జిరుగులుపడఁ బెట్టె
తీసి తీయలేక తీసి యొసఁగె ॥

ఉ॥ ,,పండుగపూట సీతకొకబట్టయు నొక్కనగైన లేకిటుల్
మొండిగనుంతురా? యిదియుమచ్చటయా?" యని జాన
కమ్మ, యా
మొండినిబట్టి పెక్కువిధముల్ బలవంతము పెట్టినంత నా
తం డెరువిచ్చె మేటిజలతారుననిండిన చీరయుఁ నగల్॥

సీ॥ తాకట్టుగాఁబెట్టితప్పించుకొనలేక
విడిచిన కాసులపేర్ల జతలు
కొదునఁబెట్టిధనంబుఁగొని గతించినయంతఁ
దనవశంబైనముత్యాలపేర్లు
తగవురానెటుఁగ నీనగలేమొనీవేమొ
యనిమిగిల్చిన చంద్రహారములును
ధనవులేమిని నమ్ముకొనఁ జొకగాఁగొన్న
నానులుఁగంటెలొడ్డాణములును
నాగరా లుంగరాలాదిగాఁ గట్టి
పలువిధంబుల భూషణంబులును నాడు
పెట్టెతీసి యమ్మాయికిఁ బెట్టుమనుచు
భద్రముసుమా యటంచును భార్యకొసఁగె॥

గీ॥ భూమిలోఁ బాతిపెట్టిన భూషణములు
పెట్టెలఁ భద్రపరచిన పట్టుబట్ట
లాదినంబునఁ బెకలించె నతఁడు మిగుల
జానకమ్మయు సీత యాశ్చర్యమొంద॥

సీ॥ సీమంతమును దీర్చి చేమంతులనుగూర్చి
జాళువా బంగారుజడ నమర్చి
చెంగల్వలకు శృంగ భంగమ్మొనరించు
కందోయిఁ గాటుక పొందుపరచి
కలకలలాడు చక్కనిముద్దుమొగమునన్
గళ్యాణతిలక మందముగ దిద్ది
కంటెయున్ గాసులుంగరములుఁ గంకణాల్
నానాదిగాఁగలనగలఁదొడఁగి

నాటిపండుగదినము సందడినినెల్ల
సీతకైగుత్తగాఁ గొన్నరీతిఁదనదు
కూఁతునెడముద్దుముచ్చటల్ కొఱఁతలేక
చక్కఁగాఁదీర్చుకొనఁ జొచ్చె జానకమ్మ ॥

ఉ॥ కోరికలూరునట్లు తనకూఁతునలంకృతఁజేసి, మేటిజ
ల్తారుబుటాలడాలుకనుఁగాన్పులఁగ, లేతగులాబిరంగులన్
గేరెడుచీరయున్, బసుపుసిగ్గుల నుగ్గులులేని మేల్జరీ
గీరలపట్టురైకఁదొడగించెను దల్లికుతూహలంబునన్ ॥

గీ॥ అట్లలంకృతయైన సీతమ్మనాడు
పోతపోసినబంగారు బొమ్మవోలె
మరునిగజ్జెలగుజ్జుమ్మొకరణిఁజూడ
వేయికన్నులుఁ జాలనివిధము తోఁచె ॥

శా॥ ఆసింగారమునాయొయ్యారమును నాయందమ్ముచందమ్మునా
హాసోద్యన్ముఖమై గనిగ్యమునుగన్నారంగ వీక్షించి, హా!
యీసౌందర్యము నాకుమారికకు నేఁడెట్లబ్బెనోయంచు నా
డాసీతంగనిక న్నతల్లియొకరం బాశ్చర్య మొందెఁ మదిఁ॥

గీ॥ పెరటిలోస్నానమొనరించి తిరిగివచ్చు
రామచంద్రునిదృష్టులారాజ సదన
యందునఁదటాలునం బడినంత నతఁడు
నిలువునన్ నీరగుచు నట్లెనిలచి పోయె॥

శా॥ ఆలోచించుచు వేళ్ళులెక్కఁబెడుచు నాఁడాకస్మికావస్థ న
బ్బాలారత్నవినూత్న భాస్వదురులావణ్య ప్రభారాశిఁదా
నాలోకింపఁగఁగన్నుదోయిమిఁరుమిట్లై మేనుబ్రమ్మానై తుదిన్
బాలారత్నముసీతయాయనిమదిన్ భ్రాంతింగొనెందండ్రియున్॥

శా॥ చాలంగాలమునుండియాకృపణునై శ్వర్యంబుభూగర్భమం
దాలీలన్ బడియుండి నేఁడిటుమనోజ్ఞాకారమునంబూని య
బ్బాలారత్నముగాఁగ వచ్చెనోయనన్ భాసిల్లెనాసీత; పోఁ
బోలం జూడఁగ సీత నిశ్చయముగాభూజాతయానేకదా ?

శా॥ సింగారించుట పూర్తియాటయునునాసీమంతినీరత్న మా
రంగన్మంగళవిగ్రహన్ గరవుతీరన్ గాంచి ముద్దాడి లో
నంగౌతూహలముప్పతిల్లఁబతిచెంతన్నిల్పి మ్రొక్కింపమ్రొ
క్కంగన్యామణితండ్రిపాదములకున్ గేల్మోడ్చిమోదమ్మునన్!

సీ॥ జుమికీలఁ గలడాలు గమియింపఁ గాఁజాలు
తాటంకముల తళ్ళుత్తళలెసంగ
నొక్కంపు నిగనిగల్ గ్రిక్కిరింప గళానఁ
గాజ్రిలు హారాలు నుయ్యాలలూగ
చరణ మంజీర ఝుంఝుణఝుణారావ కం
కణ ఘణాఘణఘణక్వణము లలర
నాణెంపు నడుము నొడ్డాణంపుఁ జిరుగజ్జె
లల్లసల్లన ఘల్లుఘల్లు రనఁగ
వదనరదనమ్ముమ్మలకును జక్కఁదన మొసఁగి
చంద్రికలనవ్వు లేనవ్వు సందడింపఁ
దనకడకువచ్చి మ్రొక్కిన తనయనెత్తి
యక్కునంజేర్చి చెక్కుముద్దాడియాడి॥
గీ॥ ౹౹శీఘ్రమేవ కల్యాణసంసిద్ధిరస్తు
వాంఛితాభీష్ట సత్ఫలప్రాప్తిరస్తు!
ఆయురారోగ్య విభవా౹౹ స్తటంచు నాఁడు
కన్య నాశీర్వదించెను గన్నతండ్రి॥
ఉ॥ అంతటితోడఁబోక శరభాఖ్యుఁడుకూతుఁనిజాంకభాగమం
దెంతయుఁజేర్చి యాపయినినెందుకొమ్మొల్లఁగరామచంద్రునిన్
జెంతకుఁబిల్చి సీతకడఁ జేరిచి బాహులుసాచి వారిన
త్యంతకుతూహలంబుననునక్కునమిక్కిలియాదరించు చున్

రాఁగలశుభసూచకములు
కాఁగల దంపతులు మీమొగమ్ములఁదోచెః
సాగించెదఁ గార్యంబిఁక
వేగమెయన జానకమ్మ వినివిని పిదపన్ ॥

క॥ వెలవెలబారెఁ నేఁటికఁటువింతగనున్నవి వీనిచర్య లా
జలనిధులింకునేమొ? కులశైలము లేఁటునుగూలు నేమొ చు
క్కలుఁదెగిరాలునేమొకొ జగంబుననెట్టియుపద్రవం బిఁకన్
గలుగునొయంచువింతగనుగాంతునిమోమునిగాంచియిట్లనున్

॥ మీయాశీర్వాదములకు
మీయభిమానమ్ములకును మీపలుకులకున్
వేయినమస్కారమ్ములు
సేయుచునొకమాటనేనుజెప్పెదవినుఁడీ॥

క॥కడకొకచిల్లిగవ్వయునుఁగానలెనంచునునోరువిప్పి మి
మ్మడుగఁడు, మేనయల్లుఁడునునల్లుఁడుగాఁగలవాఁడు, వీనికీ
వడువునఁజింకిచాపొకటె పంటుగుకట్న మొసంగి నారహో!
కడుపునలేనిప్రేమయదికొగిఁటనుండునెనాకుఁజెప్పఁడీ!॥

ఎందుకీ కౌఁగిలింతలిం కేటికిట్టి
ముద్దులాడుట లనుచు నాముదితపలుక
లోనముసిముసి నవ్వుల మేనయల్లు
నరసి యీరీతిపల్కె నాశరభరాజు॥

శా॥ వేళాకోళములాడుచున్నదనుచున్ విన్నావటోయీ! యిటుల్
వేలున్ వందలు నేనొసంగినను దృప్తింజెంద వీవందుచే
వేలున్ వందలు మించుకట్నమును నర్పింపంగనున్నాడనీ
వేళన్ నీకటుగానదానిం గొనిసంప్రీతిన్ బ్రవర్తింపుమా!॥

ఉ॥ పండుగకట్నమంచు నొకపంచలచాపొకయుంగరంబున
ల్లుండగువాని కిచ్చెదరు లోకమునందున, నంతెకాని, యా
తండెదికోరునో తెలిసిదాని ఘటింపఁగఁజేయరెవ్వ, రా
పండుగనాడు; కాననది పండుగకట్నమె నీవె చెప్పుమా!॥

ఉ॥ నిండు మనంబు దేనిపయినీకు జనించెనొ! వేలులక్షలున్
నిండినయట్లు దేనిఁగని నిత్యము సంతసమొందుచుందు వా
యండజయానన, నాబిసరుహానన సీతను ముద్దుగుమ్మ నీ
పండుగనాడొసంగెదను బండుగకట్నముగా గ్రహింపుమా!

మ॥ అనిసీతాకరపల్లవంబతని హస్తాబ్జంబునందుంచి నం
తనె పాణిగ్రహణంబొనర్చి యతఁడానందాశ్రువుల్ గారఁగై
కొనెనా పండుగకట్నమంతదనకోర్కుల్ మొల్కలెత్తంగఁదా
మును నెన్నండునులేనిసిగ్గున శిరమ్మున్ వంచెనా సీతయున్॥

చ॥ జరిపెను పెండ్లి కొన్నిదివసంబులకా గృహమేధి; యేగతిన్
జరిపెనొ, లగ్నమైనపు డొసంగినయట్లు నికట్నమేమొ? యే
కరణిని నెంతగా ధనము ఖర్చొనరించెనొ, యావిశేషముల్
శరభయగారి నైజగుణసంగతిఁ బట్టి గ్రహింపఁగోరెదన్॥

సంపూర్ణము.

ఇయ్యది సాంఘికవిషయ పద్యకావ్యము. హాస్యరస ప్రధానము. హాస్యరసప్రధానములగు వచనకావ్యములు మన యాంధ్రభాషయం దచ్చటచ్చట నున్నవి కాని, యిట్టి పద్యకావ్యములు మాత్రము మృగ్యములని నాతలంపు. ఈగ్రంథమును బూర్తిచేసిన తరువాత నియ్యది యాంధ్ర మహాశయుల హృదయముల రంజింపఁజేయఁగలదా లేదా యనుసంశయము నాకుఁ గలిగెను. అందుచే నప్పుడప్పుడిందలి పద్యములను విద్యాధికులగు నామిత్రులయొద్దఁ జదువుచు వచ్చితిని. వారిలో ముఖ్యులు మ. రా. శ్రీ బురా శేష గిరిరావుపంతులు, ఎం. ఏ., గారును, అడిదము రామారావు పంతులుగారును. క్రమక్రమముగ నేతత్కావ్యప్రసంగ మీ ప్రాంతమందలి పండితమండలియందు వ్యాపింపఁదొడంగెను. అందుమూలమున ననేకసభలయందు విద్వాంసులయెదుట నీకావ్యమును జదువు మహాభాగ్యము నాకుఁ బలుమారు లభించినది. నాయం దభిమానముండుటచేతనో, యీకావ్య మునం దించుక ప్రాశస్త్యముండుటచేతనో విద్యాధికు లెల్లరు నుతత్కావ్యనిర్మాణచాతుర్యమును గొనియాడి త్వరలోఁ బ్రక టింపుమని నన్నుఁ బ్రోత్సాహపరచిరి.

కాలవైపరీత్యముచేత నే నీగ్రంథమును బ్రకటించుట కశక్తుఁడనై యుంటిని. అది గ్రహించి నామిత్రులగు మ. రా. శ్రీ

చేపూరు సుబ్బారావుపంతులు బి. ఏ.గారు నాకభయమొసంగి నన్నుఁగూర్చియు, నా కావ్యమును గూర్చియుఁ దమ జనకులగు మ.రా.శ్రీ చేపూరుసన్యాసిరాజు పంతులుగారితో విన్నవించిరి. సన్యాసిరాజు పంతులుగారు కవితాభిమానులు. ఉదారశీలురు. భాగవతోత్తములు. వారు తోడ్పడకుండినచో నీ గ్రంథ మింకనుగొంతకాల మనాముద్రితమై పడియుండవలసినదే ఆయనకే యీగ్రంథమును గృతిసమర్పింపవలయునని తొలుత నిశ్చయించుకొంటిని. కాని సన్యాసిరాజు పంతులుగారు "భాస్కరశివరామకృష్ణ" అను మకుటముతో సర్వస్వరూపుండగు సర్వేశ్వరునియందే తదంకిత భారముంచవలయునని నాకాజ్ఞాపించుటచే, నాయభిమతము కొనసాగలేదు.

ఏతత్కావ్యప్రకటనమున పంతులుగారు నాకొనరించిన మహోపకారమునకు, సర్వేశ్వరుఁడు వారిని వారికుటుంబమును నిరంతరాయురైశ్వర్యాభి వృద్ధితో రక్షించుచుండుఁగావుత మని కోరుచు, మత్కృతజ్ఞతాసూచక పద్యము లీక్రిందఁ బొందుపరచుచున్నాఁడను.

మ॥ అతిసామాన్యులకందరాని సుకవీంద్రాశీర్వచోలబ్ధశా
శ్వతభాస్వద్విభవాయురున్నత యశస్సంపద్విశేషమ్ములన్
సుతసద్బంధుహితాశ్రితప్రతతితో శోభిల్లుముద్యద్గతిన్
సతతంబీవు ధరామరాన్వయమణీ! సన్యాసిరాజాగ్రణీ! ॥

మ॥ ధనికుండై కవితాప్రపంచమున నుద్యత్కీర్తి నార్జించువాఁ
డనఘా నూటనొకండు; దుర్వ్యయముదుష్టాలాపమున్ దుష్ప్రభో

ధనమేలగోల్పు ధనమ్ముచోటఁ బరమార్థజ్ఞానముంగల్గు స
జ్జనులీలోకమునందు మృగ్యులుసుమీ సన్యాసిరాజాగ్రణీ!
[illegible] శక్త్రయుడంగలేదు, కవివాక్యంబెందు వ్యర్థంబుగా
దవనిన్ దొల్లిటి సత్యవీశ్వరుల శాపానుగ్రహప్రజ్ఞ లో
టువడన్ లే, దిఁక నాదరించు తమబోటుల్ మేటిదాతల్ గుణ
స్తవనీయుల్ కరవౌటచింత్యముసుమీ సన్యాసిరాజాగ్రణీ!

సీ॥ శంఖచక్రగదాది సాధనంబులతోడఁ
బుట్టెనే తొల్లింటి భోజరాజు
ఘనచతుర్బాహుసంకలితుఁడై పొడమెనే
రాణ్మహేంద్రపురీవరప్రభుండు
కవచకుండలయుతాంగములతో వెలసెనే
యానాటి కృష్ణరాయాధిపుండు
అగ్నికుండంబునం దవతారమొందెనే
సర్వజ్ఞసింగమహాత్మవరుండు
వారల నిరంతర యశశ్శరీరములకుఁ
గవితయెడఁ గవులయెడలఁ గలిగినట్టి
గౌరవాదరణమ్ములే కారణములు
ఆశ్రితామరభూజ! సన్యాసిరాజ!

సీ॥ జనకసన్నిభుఁడు నీజనకుండు నినుగన్న
తల్లి మేటిపతివ్రతామతల్లి
నీమందిరంబిందిరామందిరసమంబు
సుగుణాలప్రోవు నీ[illegible]

నీకరం బార్తరక్షాకరంబు త్వదీయ
వర్తనంబు బుధప్రకీర్తనంబు
నీహితంబఖిలార్థిగై హికరహితంబు
ధర్మాంచితంబు తద్వాంఛితంబు
నీదుజ్ఞాతంబు పూతంబు నీదుపేరు
నాధునికకవుల చరిత్రమందుఁ జేరు
వినుతకవితాభినవభోజ ! విమలతేజ !
అశ్రితామరభూజ ! సన్యాసిరాజ !

విజయనగరము

23—10—1919

ఇట్లు

భాషాసేవకుడు

కృతికర్త

*